

bokselskap.no/Bergen Offentlige Bibliotek, 2016

Nordahl Grieg: *Kinesiske dage*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1927 (Oslo, Gyldendal), konvertert og tilrettelagt av Bergen Offentlige Bibliotek som en del av prosjektet [Ånd eies av alle – Nordahl Grieg digitalisert](#). Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket.

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Nordahl Grieg

Kinesiske dage

bokselskap.no/Bergen Offentlige Bibliotek

2016

[Østover!](#)

[Tigeren fra Mandsjuriet](#)

[Utenriksministeren i Peking](#)

[Jade](#)

[Mei-Lan-Fang](#)

[Bjergene i Vest](#)

[Shanghai](#)

[Yangtse-Kiang](#)

[Borodin](#)

[H. M. S. «Vindictive»](#)

[Putnam Weale](#)

[Til fronten i Honan](#)

[Chiang Kai-Shek](#)

[Evakuering](#)

Kinesisk krigsgud.

Kinesere i Moskva. (Billedet er taget i september 1927 ved madame Sun-Yat-Sens ankomst).

ØSTOVER!

I

Pludselig stanser slæden paa sin vei mot Nordbanestationen i Moskva.

Et hav av mennesker syder omkring os, graagule ansikter glimter gjennom mørket som morild paa mørk sjø.

Det er kinesere, hundreder av dem strømmer ute i gaten, studentene ved Karl Radeks agitationsskole er færdig med sin dag.

Smaa, forfrosne skikkelser, begravet i frakker og sjal. Men ansikter har de, trækk som er tynde av vilje, haarde av en ny viden.

Her, i den bitende russiske vinter, lærer disse sønner av Det himmelske rike sin eksersis, en forunderlig vaabenfærdighet hvor de viktigste haandgrep hester: Død over imperialismen, Kina for kineserne! Slagord istedenfor slag, det er hvad de unge kadetter av Kanton-armeen skal lære at mestre.

Hit er de sendt de tusen mil for at lære det. De er saa langt borte fra rismarkene, fra alt som har sol og smil og fruktbarhet i sit blod; her er bare kulde og sne og mørke; og Kreml.

Høit deroppe over gaten, over murenes skumle majestæt vaier et flagg. En lyskaster er rettet opover langs stangen – i en skjærende vild, rød farve går sovjetflagget som en blodstrime ut i den isnende, svarte natt.

Det røde flagget, de gule ansiktene!

Slæden som har gnuret sig fremover over is og sten mot ekspresen til Kina, er stanset midt oppe i det kinesiske problemet ...

Hvad er Kremles andel i de vældige begivenhetene ute i Østen?

Endnu har ingen genial tanke løst problemet: at omsætte storhavet i storm til elektricitet, at rette oceanets voldsomme, meningsløse kræfter mot et bestemt formaal; men det er det russerne nu forsøker i Kina.

Hele uveiret derute, de ilske raasene av hat i forholdet til den hvite mand, raser nu i den russiske politiks tjeneste.

Helt siden Kina blev aapnet for europæerne ved opiumskrigen 1840–43 har bitterheten mot stormaktene været ledemotivet i den kinesiske mentalitet; snart som forakt overfor barbarerne, snart som sammenbidt vilje til at lære vore metoder. Saaret blev holdt aapent ved en række krige, med England, Frankrike, Japan, hvor kineserne bestandig led nederlag, indtil det engang for alle fik kniven kjørt i sig efter bokseroprøret i 1900, da Kina blev forpliktet til at betale erstatning for myrderiene i terminer som rækker frem helt til den dag idag.

Ydmygelsene fortsatte. I 1915 fremsatte endog Japan de berømte 21 punkter som vilde ha gjort Kina til et lydrike. Selv om de forsmedeligste av disse krav blev sløifet, var der allikevel nok igjen til at Kina hvert aar med god grund kan mindes den japanske note paa «Nedværdigelsens da».

Under alle disse kriger og avstraffelser fik maktene sine rettigheter fastslaat ved en række traktater, «the unequal treaties» som kineserne selv kalder dem, hvor utlændingene fik eksterritorialrett, koncessioner og handelsbegunstigelser.

End ikke Kinas deltagelse i verdenskrigen paa den seirrike side, brakte nogen bedring. Freden i Versailles og senere Washingtonkonferancen betød bare mere skuffelse, mere bitterhet.

En endeløs, oprivende række av nederlag. Og det var intet almindelig folk som blev rammet av dem. Det var det mest pretensiøse folk som historien kjender, Det himmelske rike, Midtens rike, med en grænseløs beundring for sin egen kultur og sine egne aartusener bak den store kinesiske mur, og med en tilsvarende forakt for Vestens bestandig raa, bestandig moderniserte mekanik.

Næsten et aarhundrede av ydmygelser i et slikt folk, det gir en bitterhet mot seierherrene av en uhyggelig, vild styrke.

Og det er denne følelse som mændene fra Moskva spiller paa til sit bruk. Først en smektende hyrdetone: russerne opgir sine særrettigheter i Kina. Saa, da instrumentet er blit fortrolig i deres hænder, vokser tonen, mørkner i mindet om gammel urett, jubler i løfter, egger til angrep, det er en mesters spil, det stormer, kalder, river med, indtil det ender i et vildt, skingrende signal: Mot Shanghai! Ta koncessionene! Dræp de fremmedes handel!

Det er Kinas egen sang som er spilt. Spilt som et mesterstykke av russisk taktik.

Opbygningen av et nytt Kina, dr. Sun Yat-sens og nationalistenes haab, interesserer ikke Moskva, men ødelæggelsen av de imperialistiske makter, og da særlig England, desto mer.

Det kinesiske kaos er pludselig blit farlig, der er blit kulde over planene, en beregnende viden om motstanderne og deres muligheter til samling eller splittelse.

Der er en dødelig trussel over dette: Buddha paa vandring langs Kreml.

II

Den transsibiriske ekspress, den er som diktet av Kipling.

Kanske ikke akkurat selve toget, hvor hans dagligbadende angelsaksiske instinkter neppe vilde føle sig i sit es, men ihvertfald menneskene. I den skumle spisevognen, hvor et par ubeskrivelig sotede opvartere lemper maten omkring og allerhelst spiller gnav, sitter en række av hans helter med sine flasker fra morgen til kveld.

Hvad andet er der at ta sig til?

Med en splintrende lyd sprænger toget sig fremover gjennom den rasende sibiriske kulde, det eneste som kan ske er ti minutter paa en raa, rykende perron, hvor tunge, frostsvulne bondeansikter graaner sløvt imot os foran boder med brød og røkelaks.

Aldrig et smil, aldrig et øiekast fra disse kvindeklynger, det er som tælen er steget op fra tundraen som støtter, der stirrer fremfor sig mellem tørklær og sjal med et haabløst, uforanderlig kretinerblikk ... Det blir næsten med et sukk av lettelse man stamper ind igjen til spisevognsvinduets flyvende hvite monotoni, og sætter sig tilrette med den maskulineste av alle maskuline forfattere.

Mænd paa vei til Østen! En tysk flyver til Chang-Tso-Lin, men mest englændere utover paa business: Dairen, Tientsin, Shanghai, det smelder av havnebyers prakt, og som et fjernt lykkelig konkyljebrus hører vi de syv hav i sodaens fræsende kulsyre ...

Kina, Kina, Kina, det er samtalen fra evighet til evighet.

En stor shippingmand har været derute i tredve aar, han vet besked:

Naar De kommer til Peking, studer rikshatariffen før De kjører. Betal riktig, betal Deres tyve cent, De faar et smil. Men synes De synd i den stakkars diltende djæveln og gir De ham firti cent, da er alle onde makter løs, da brøler han rasende, at det er for lite, og i løpet av et sekund er opløpet der.

Slik er den kinesiske mentalitet Man *må* ikke gi dem mere end tyve cent.

England har gjort den fortvilende feil at slaa av paa sine rettigheter i Kina, nu ser det ilde ut. Kineserne ventet en straffeekspedition, de fik indrømmelser, altsaa: Død over europæerne.

Men flaaaten er underveis; og en dag blir vel europæerne enige. Tro mig: Kina blir aldrig lykkelig om det faar mere end sine tyve cent. –

Det er rene ord for pengene, rene ord for tyve cent, grei britisk imperialisme for hvermand.

Men en stund efter, paa en bitterlig kold perron, kommer tyskeren bort til mig: Europæerne enige, mon det? Tyskerne er ihvertfald *ikke* enige!

Vi mistet efter krigen alle de rettigheter som kineserne nu vil ta fra de andre. Derfor kan det være at det er vi som er Kinas store moralske støtte likefuldt som Sovjet. Argumentet blir selvsagt: Tyskerne har ingen særrettigheter, gaar det ikke fortreffelig?

Nu gaar det tvertimot meget slett, men om det holder vi mund. La Kina bruke os i sin agitation mot de andre europæiske makter, det er endel tause ofre værd.
–

Inde i spisevognen diskuterer engelskmændene hvormange krigsskibe der er underveis til kinesisk farvand. 76 er det mest populære tall. Der er mangeslags forhaabninger knyttet til dette flaaatebesøk, nogen grundige bombardementer hist og her, landingspartier som kan sine ting, det skal nok lære dem!

En grænseløs tiltro til kanonene, en uendelig forakt for det folk som de lever iblandt og handler med, en imperialisme saa ubehersket som Kiplings under boerkrigen, slik sitter englænderne fra Østen og faar tiden til at gaa.

Men man husker en anden slags engelsk imperialisme, uten bravader, uten chauvinisme, Joseph Chamberlains drøm. Er det et tegn at det er en av det

samme navn, med det samme tynde monoklerte ansikt som har ansvaret for flaaen dennegang?

I spisevognen haaber man imidlertid det bedste, en virkelig proper nedslaktning, og man drikker paa et lykkelig utfald i parfymeret konjak fra Krim.

Naar krigsskibene kommer, sier manden fra Shanghai, og naar de begynder at sysle med krudtet, vil kineserne angre paa at de har opfundet det

Nogen dage senere, i Mukden, kommer et telegram ind i spisevognen: Hangchow er faldt. Kantonenserne gaar mot Shanghai.

Et forunderlig uttryk av stupiditet glir over Kiplings ansikt.

III

Mukden!

Det er som en overrumpling pludselig at være her, langt inde i Kina, to susende ekspressdøgn fra den sibiriske grænse.

Man hadde virkelig rett til en braa overgang: pludselig burde da sneen og tømmerkojerne og de tunge slaviske ansiktene forsvinde og gi plass for noget nytt, for eventyret!

Safirblaa tempeltak i solskinnet, visne opiumsrøkere vandrende omkring i gatene, et glimt av skjevøiet skjønnhet, av silke og jade ...

Intet hændte. Russiske banevogtere gapte mot toget længe efter vi hadde passert grænsen, og forssvandt først i Chang-Chun. Der begyndte nemlig japanerne at ta haand om banen, energiske funktionærer i europæiske klær ga avgangssignal og klippet billetter, men hvor var Kina?

Man blev grepet av samme bestyrtelse der betok hin tyrkiske admiral som blev sendt med flaaen til Kreta. Efter nogen ukers navigering telegraferte han fortvilet hjem: Kreta er her ikke!

Skulde det gaa likedan med mig?

Saa stanset toget heldigvis i Mukden, endelig et holdepunkt, et kjendt sted!

To ting bør man vite om Mukden.

Den ene er at den er journalistenes Mekka for alle tider.

Var det kanskje ikke her at den store engelske avismand Archibald Forbes gjorde sit livs mesterstykke lige efter slaget mellem russerne og japanerne? I vild fart kom han galopperende til telegrafstationen for at sende det første telegrammet til Europa, men med konkurrentene lige i hælene. Og Forbes hadde ikke faat skrevet et ord, mens de andre hadde lange færdige flak, hvad nu? Han slængte sig av hesten og fulgt av de andre syrtet han ind i stationen, bort til luken, rev det nye testamente op av lommen, aapnet det og skrek: Telegrafer! paa tredobbelt il!

Den kinesiske mur.

Fra keiserpaladset i Peking.

Bro i keiserhaven, Peking.

Og saa gik juleevangeliet med prik strek, prik til England, for at opta linjen og vinde tid, til Forbes var færdig med sit telegram.

Saa har vi det an det holdepunkt: Chang-Tso-Lin. Mukden er hans hovedkvarter.

Men selv i forbindelse med denne typisk kinesiske kondottier møter man fremdeles først og fremst dette: japanerne, russerne.

Chang-Tso-Lin grundla sin stilling som guerillafører paa japansk side, mot russerne, like før slaget ved Mukden. Siden da har han været i japansk sold.

Japanerne trænger Mandsjuriet for sit befolkningsoverskudd. En erobring av landet vil føre til storpolitiske komplikationer, derfor nøier de sig med at kolonisere Mandsjuriet under Chang Tso-Lins flagg. Kjernen i deres virksomhet er den ypperlige jernbanen som gaar fra kysten op til Chang-Chun. Der møter den russernes.

Denne jernbanekoncession opga *ikke* Sovjet sammen med sine andre

rettigheter i Kina; og selv om nordskineserne i navnet har andel i administrationen, er det reelt russerne som er den drivende vilje. Og de har vilje til meget: den samme imperialisme som drev tsarriket til krig med Japan, gir sig tydelig utslag i Sovjets politik i Mandsjuriet.

Men mest kanhænde i deres virksomhet sydpaa. Det nationalistiske Kina har to fronter, den ene mot stormaktene, den anden mot Chang Tso-Lin. Fra russisk synspunkt betyr disse to ting ikke bare verdensrevolution; men ogsaa Mandsjuriet.

En side av den kinesiske borgerkrig er altsaa et nyt kapitel av den russisksjapanske krig ...

Et troppetog skal netop avgaa til fronten, da vi ruller ind paa Mukden station. Det er noget man kan faa lærdom av: her er geværer, bajonetter, mitraljøser, krig og jern for vore øine, men aldrig saa man vel et fredeligere syn. De smaa smilende glitter i musegråa uniformer rusler ind i vognene som bønder rusler ind paa laaven en blank solskinssøndag hjemme ...

Det er ikke en krig hvor nogetsomhelst staar paa spil for dem, de eier ikke en antydning av begeistring, av tro, av følelse at de kjemper for en sak eller et maal.

Det gjør de heller ikke; de faar sine seks meksikanske dollars (tolv kroner) maaneden for at gjøre hæren gruopvækkende stor ...

I disse blide, gule fjæs aner man endel av den kinesiske krigsførsel. Man kan ogsaa faa et fingerpek av den kjendsgjerning at ordet *mot* ikke findes paa kinesisk. Der findes endvidere et kinesisk ordsprog som sier: Av godt jern gjør man ikke spiker; av godt folk ikke soldater.

Krigen drives av generalene nordpaa først og fremst som en industri, en viktig næringsvei, hvor der vistnok gaar menneskeliv tapt, men det er ikke meningen. Meningen er at utnytte en fabelagtig billig arbeidskraft.

De europæiske industrimagnater fabrikerer varer, midlene til maalet. Her fabrikeres maalet med engang: Makt.

Bak disse glade soldatergrin kan man skimte, haardere, sterkere trækk, en krigens staalkonge med japansk kapital.

IV

Og nu suser toget gennem Kina!

En kantoneser i Moskvamørket, en nordkineser som sendes til fronten uten han selv vet hvorfor, en Shanghai-britte som tæller krigsskibe, mens der smiles ved nabobordet, nu begynder vi at nærme os det kinesiske problem.

Først kampen mellem nord og syd. Kan den i kraft av selve problemstillingen bli utløst i en virkelig krise? Maktbegjæret nordfra mot ideen i syd, soldater mot agitatorer, det er inkomensurable størrelser.

Chang Tso-Lin har forstaat det, hans maktbegjær har sit maal fuldkomment i sig selv, han er naarsomhelst rede til at tilegne sig ideen om det medfører den ringeste fordel. Hvis bare russerne gaar ut av spillet...

Ogsaa for engelskmændene er problemstillingen vanskelig. Selv de blodtørstigste av dem kan i det lange løp neppe undgaa at indse at de kinesiske kjøbmænds uvilje mot britiske varer ikke lar sig bekjæmpe med krigsskiber. Tyskerne har alt indsett det.

Derfor: Hvis bare russerne ...

Slik kan man sitte paa toget, mens det suser nedover Kina, og synes at man ordner det kinesiske kaos noksaa beundringsværdig. Da sker der noget.

Toget glir ind paa en station. Vi er fremme, vi er i Peking!

Her stanser den trans-asiatiske ekspress. Og her ophører alle ting.

Det er altid forvirrende at være i en ny by, men aldrig saa vildt som i Peking.

Ingensinde og ingensteds føler man sin latterlige uvidenheth som her. Man glædet sig for eksempel til at gaa fra stationen og kjøpe solhjelm og en smart tropedragt mot den brændende kinesiske hete; istedenfor maa man laane en ekstra ulster hos en venligsindet landsmand for saa nogenlunde at trodse de isnende sandstormer fra ørkenen Gobi. Man maa endvidere kjøre i riksha og kunne diskutere med kulien om betalingen paa flytende kinesisk. Man maa lære at si tiffin istedenfor lunch, man maa kunne ryste terninger om drinkene ved baren i Peking Club og si «leg to you!» – Man maa kunne tilkalde tjeneren med den usigelig dødstrætte tostavellesklang som kræves i ordet «boy!» – Man maa kunne slaa sine knytnæver sammen paa brystet og bukke sig tre ganger og knurre

beundrende ved møtet med ærværdige mandariner. Man maa være istand til at ta som en selvfølge at en kineser som har lyttet nogen minutter til ens konversation pludselig utbryter, aldeles fælen ved saamegen visdom: Herr Grieg, De maa mindst være femti aar gammel!

Men alt dette er for intet at regne mot den indvielse i kinesiske forhold, som man hungret slik efter og som alle europæerne er saa villig til at gi.

Her faar man høre tusen forskjellige synspunkter, alle fremsatte med uomstøtelig autoritet. Man faar vite at kineserne er ryggesløse kjæltringer og at de er herlige mennesker. Man lytter aandeløst ved en gin and bitters til avismænds utsagn om at dette er slutten for den hvite mand i Kina, man tømmer sit glas og ser sammenbidt ut ved tanken paa at dette er ragnarok og at nu er man midt oppe i det. En time efter taler man fortrolig med en eller anden minister og føler skyggen av hans tynde og diskrete smil spille om sine egne læber ved vor fælles viden om at dette bare er en episode som gaar meget snart over.

Man faar ikke fred i sjælen et øieblik, jorden slaar bestandig nye, sakkyndige revner under en, Kina blir en besættelse, man tænker, taler, drømmer kinesisk politik døgnet rundt. Man begynder dagen med at pumpe boyen som gjør badet istand, og man ender den med at prøve paa en løsmundet flirt med en fager mandsjupike som er veninde til en eller anden generals medhustru ...

Det er en herlig tid at komme herut; men i denne malstrøm ønsker en journalist undertiden at han kunde gjøre som Archibald Forbes og, istedenfor et reisebrev, sende hjem et stykke av Det nye testamente, for at vinde tid. Og som en passende begyndelse kunde man ta Johannes 18.38, der hvor Pilatus sier: Hvad er sandhet?

TIGEREN FRA MANDSJURIET

Fire panserbiler i forrykende fart, otte soldater paa hvert stigbret med revolvere i næven, slik kjører Chang Tso-Lin gjennom Pekings gater. Ingen vet naar han vil forlate hovedkvarteret, ingen vet i hvilken vogn han vil ta plass, det skal ikke bli let at avfyre det skuddet som man paastaar før eller senere vil

ramme ham fra en ung fanatikens haand.

Hans residens, like utenfor Peking, er omdannet til en fæstning, tyve soldater har vakt i porten, dag og nat staar de i stram givakt paa begge sider, de fire første paa hver fløi med marchalens røde banner smeldende fra de høie lanser, resten med geværet parat. Og indover de endeløse lange søileganger som strækker sig gjennom fire borggaarder ind til det allerhelligste, staar skildtvaktene tæt i tæt.

Der er en prakt og glans over hovedkvarteret, over Ankootchun, som det ligger i middagssolen, det glimter i geværløp, det skinner i officerenes guld, søndenvinden seiler i røde vimpler, og søilene reiser sin flammende cinober mot den blekblaa, blaasende vaarhimmelen.

En skinnende herskerskikkelse maa han være, den mand som hører til blandt disse omgivelser, gnistrende av kraft og majestæt lik tigeren som har git ham navn. Slik maa en sitte og tænke, mens man venter paa at Nord-Kinas ukronede keiser skal motta en i audiens.

Endelig aapnes døren, en stemme roper ut: marschal Chang Tso-Lin! og geværene ryker op i skildtvaktenes næver.

Og der er han.

En liten vissen, smilende mand, krumbøiet og uanselig, kommer ind i rummet. Det er som ansiktet brister i tusen, elskværdige furer, de brune øinene tindrer av skjelmeri, og under den lille mustasjen er to store haretænder blottet i et smil som nærmer sig det stupide av hjertensgodhet.

Han er klædt i sort silkebluse, og et graat skjørt, nordkinesernes ischang, og paa hodet har han en liten kalot.

Det er en snild gammel katolsk prælæt han ligner, militærdiktatoren fra Mandsjuriet, en from, elskelig kirkefyrste, en velsigner av smaa barn paa vei til sin katedral.

Han rækker mig haanden; er der ikke en topas paa pekefingeren som skal kysse?

Og dog lever der vel faa mænd som har en saa blodig skjæbnestripe gjennom sit liv som den smilende, lille manden foran mig. Ingen har vel en saa uanfektet evne til at underskrive dødsdomme som denne gamle kardinal.

Oppe i Mukden var der nylig nogen bankierer som hadde begaaet etpar, efter hjemlige forhold, ganske smaa misligheter; til skafottet med dem. Men som sin særlige specialitet har Chang Tso-Lin valgt journalister, der skal ikke mere til end en kjølig tone eller en skadefro petit, og verden er et godt hode kortere.

Der gaar mange sagn om hvorledes marchalen slog ind paa sit blodige haandverk. Med krav paa paalidelighet fortælles at han i sin ungdom blev jaget bort fra sin landsby, fordi han aldrig lot en kvinde, gift eller ugift, gaa i fred, og at han derfor maatte opholde livet utenfor loven. Faktum er ihvertfald at han under den japanskrussiske krig udmerket sig med en bande desperados i mikadoens tjeneste, og at han efter krigens slut blev general i sit eget lands armé. Og saa begynder den glimrende militære karriere, som gennem borgerkrig og forræderi og tapperhet, har gjort ham til Nord-Kinas herre.

Chang Tso-Lin kommer ikke ind alene, et følge av andre lærde, av smilende klerker er med ham, det er alle Ankootchuns berømte generaler. Det er bare en som ser militær ut, et staut mandfolk, Pekings kommandant Ou Tsing: ti aar i fransk tjeneste, deltagelse med udmerkelse i verdenskrigen, har han paa sit rulleblad.

Ved siden av ham og Chang Tso-Lin, er der ogsaa en tredje at lægge merke til, generalstabchefen, Yang-Yu-Tin, kanske Nordarmeens mest glimrende hode. Hans ansikt har hele Asiens dorske kraft, ikke en mine fortrækker sig naar han taler, øinene holder han lukket, av og til aapner han dem, det er ikke et blik, det er bare et glimt av en brun, flytende glans under de tykke lok. Men naar man hører hans stemme fatter man at han kan være en av Kinas merkeligste mænd. Den hviner av ironi, gurgler av forakt, mørkner av patos, og lyner oppe i fistelen av trusler som blinkende, krumme tartarsværd!

Chang Tso-Lin mottar en japansk delegation.

Tempel utenfor Peking.

Jeg vender mig til marchallen:

Man hører saa meget om en forsoning mellem Nord og Syd. Tror De paa det?

Chang Tso-Lin retter ikke sine øine, men sitt smil mot mig. Milde Gud, for et pokeransikt denne mand maa ha, en ubevægelig og forvirrende gaate, en evig, elskelig grimase mot alt og alle. Efter sigende bruker han det ogsaa i pokeren, hver natt skal han sitte oppe og spille hazard til dagen gryr. General Yang svarer i hans sted:

Vi tar gjerne et kompromis. Forsoning, forstaaelse er et træk som altid kommer igjen i den kinesiske mentalitet. For eksempel – for to aar siden slos Wu Pei Fu og Chang Tso-Lin paa liv og død her ved Peking. Nu er Wu Pei Fu vor allierte, riktignok en meget daarlig forbundsfælle, som bryr sig mere om at skrive vers og drikke risvin end at føre krig ... Der er bare nogen politiske meningsforskjeller mellom os og syden. Jeg vil si saa meget: end ikke kommunismen behøver at skille os. Mukdenpartiet, vort parti, har ingen politiske interesser, vi vil at majoriteten av det kinesiske folk skal faa sin vilje. Er der stemning for

kommunisme, saa stiller vi os gjerne i spissen for den. Men det skal være *kinesisk* kommunisme.

– Rusland er vor eneste fiende, sier Chang Tso-Lin pludselig, uten at smilet forsvinder, det er Rusland i syden vi kjemper mot. Hvis syden ikke frigjør sig fra de russiske raadgivere, – nuvel, jeg tviler ikke paa utfaldet av kampen. Vi skal møte dem ved Shanghai, og vore hæere er de beste ...

– De er daarlige, sier kommandant Ou Tsing ivrig paa fransk, men for at være i Kina er de nu ikke saa værst...

– Tilslut et spørsmåal, marchal: Naar er der fred i Kina?

Chang Tso-Lin smiler.

– Et aar?

– Mindre end et aar.

Saa sikkert et smil han har, den gamle marchal! Der er noget hypnotisk ved det, og noget uhyggelig. Det er som noget av Kinas fremtid skal forgaa i dette taalmodige smil.

Sydpaa skal viljer flamme, planer skal lægges, seire skal vindes for den nye tid i dette vældige land, saa mange haab og drømme!

Chang Tso-Lin har tid til at vente. Hans smil skal se skuffelsene, splittelsen, motløsheten. Aartusenernes smil skal møte det nye og famlende i dette visne ansiktet. Det evige leendet!

Men der er dem som sier at et andet smil er underveis til Chang Tso-Lin, et smil paa langs, et dødelig, blodig smil hugget over panden...

Marchalen og hans følge gaar. Ou Tsing og jeg blir sittende igjen og snakke.

Pludselig hører vi et hornsignal, et kommandorop utenfor: Marchalen skal forlate hovedkvarteret.

I en tåt klynge av officerer bevæger den lille skikkelsen sig fremover; paa alle kanter er han dækket.

Chang Tso-Lin smiler ikke mer. Med øinene mot jorden gaar han langsomt over borggaarden, med træt skridt slæper tigreren fra Mandsjuriet sig over stenflisene. Der er pludselig et uttryk av dødstræthet, av træthet som ikke kan finde hvile i det visne ansiktet.

En ny vandring mot panserbilen; mot skjæbnen? Han er ikke længer det flammende vilde rovdyret han var engang. Han er snarere den tigeren som Johannes V. Jensen synger om en uveirsnat i junglen, den som bare kan faa eie én fred:

Frykter du lynet, tiger?
Jeg skal din smerte læge.
Jeg kjender en kur mot dødsangst:
Kulen gjennom dit hjerte.

UTENRIKSMINISTEREN I PEKING

Det er kjølig, grønblek vaarkveld i Peking.

Jeg sitter i rikshaen paa vei til utenriksministeren, dr. Wellington Koo.

Med halvnaken overkrop løper manden foran mig, kulistanken staar i en mørk, raatnende stripe efter ham, en blaalig pestflek i den rene, klare luft. Da kommer en bil op ved siden av os, en ung kineserinde som jeg har truffet i et selskap, sitter ved rattet: Vil De ha en lift?

All right, saa suser vi videre mot Wellington Koo.

Kulistanken isted, i galop for at tjene sine jammerlige tyve cent – og nu denne svake parfymedrøm av violene i Paris gjennom leopardpelsens gnistrende vildskap, slik er det, slik er Peking.

Alt møtes i denne by, menneskers muddergroper graaner under vinterpaladsets himmelske poesi, flyvemaskiner jager over tåkene, kamelene vagger ut av den vestre port for at ta den gyldne vei til Samars kand, den unge piken her lar sin pande berøre stenflisene i en from kotou foran Buddha, før hun gaar til thé dansant paa Grand Hotel de Pékin; men nu kjører hun bil, de blanke,

slørete mandeløinene prøver at leke Amerika og speide skarpt og automobilkynndig over rattet; bare en gang vender hun sig: for at fortælle at hun har faat denne bilen som fødselsdagspresent fra Chang Tso-Lins syvende medhustru ...

Østen møtes med Vesten, aartusen stirrer aartusen ind i øinene.

I en elegant sving kjører min buddhistiske veninde op foran utenriksministeriet, og sætter mig av.

I parken foran den graa bygningen med de doriske søiler springer fire daadyr av bronze, forskræmte, flyktende.

Symbolet er ikke daarlig valgt: her har kinesiske politikere i aarenes løp ikke saa sjeldent blit jaget paa skogen av storvildtjægerne fra de europæiske makter. En missionær var kanskje blit myrdet og stanset i at utbrede Guds rike paa jorden; var det da ikke Kinas plikt at utbrede nogen nye koncessioner til den sørgende kristenhet?

Kunstverkene i parken stod der ikke forgjæves.

Et ældre daadyr av den gamle skole tar imot mig, en riktig operette-mandarin, som med sterkt overdrevne virkemidler bevidner mig sin agtelse og tripper foran mig ind i hallen.

To kopper te blir bragt ind foran os, som man efter de raadende høflighetsbegreper dog ikke maa røre, og en samtale begynner, mens vi venter paa at dr. Koo skal bli færdig til at motta mig. Det er den berømte kinesiske konversation, hvor verten retter en række sterkt smigrende spørmaal til den fremmede, som da viser sit ydmyge sindelag i sine svar.

Altsaa:

- Hvad er Deres glansfulde og høit ansette profession?
- Min elendige og utilstrækkelige levevei er at sysle med pen og blæk.
- Hvilken er Deres ærede alder?
- Jeg har sløset bort fireogtyve nyttesløse aar.
- Hvor mange herlige og rikt utrustede brødre og søstre har De?
- Tre ganske taapelige kryp.

Omsider ringer en klokke, utenriksministeren har nogen minutter tilovers.

Inde i et vældig rum sitter Wellington Koo ved skrivebordet, en ganske ung mand i jackett. Et hovmodig, vakkert ansikt, skarpt skaarent av intelligens; det er som de gulbleke, tynde træk krummer sig i en træt, alvidende kynisme.

Han har faat sin utdannelse i Amerika og Europa; han kjender os.

En iskulde staar omkring ham; hvor forskjellig er han ikke fra sin herre og mester, den gamle kondottieren, Chang Tso-Lin, som kan smile mellem dødsdommene med et barns uskyldige smil.

I kjølig, korrekt diplomati ser Wellington Koo det som sit privilegium ikke at smile mer. Den bitre foragt for aftenlandene, som enhver kinesisk student bærer i sit hjerte efter opholdet vestpaa, har hos ham faat lov til at utkrystallisere sig som aktiv politik. Med vore egne vaaben, med vore egne idealer og slagord, i jackett, frihet og selvbestemmelsesret møter han stormaktenes diplomater...

Nationalistenes utenriksminister, Eugene Chen nede i Hankow, kan man ikke ræsonere med, han er umulig, han opfordrer sine landsmænd til med vaaben i haand at storme de fremmedes koncessioner. Wellington Koo derimot gaar til middag i legationskvarteret, i ordener og stor diplomatisk galla, han er selskabsmand, et menneske man absolut maa akseptere. Han nyder sin position, han elsker at bli smigret av ministrene og deres fruer ved et festlig bord; men i sit dypeste og siste instinkt mot dem er det Eugene Chens hjerte som slaar under de europæiske storkors paa dr. Koos bryst. –

Den smale, nervøse haanden griper efter papirkniven og knytter sig om den.

– Nuvel?

– Hvad mener De om kommunismen sydpaa og dens chancer?

– Charmant til at begynde med. Berusende! Men bægert vil snart være tømt; med andre ord: der er saa faa man kan ta noget fra. Her findes praktisk talt ikke storagrarer i Kina, bare smaabrukere. Overhodet er Kina ikke de store rikdommers land.

(Der kan dr. Koo uttale sig med en viss bitter sakkundskap. Gjennem sit ekteskap var han ansett for en av sit lands rikeste arvinger; men én million av fire hundrede skal være alt han fik efter sin svigerfar, den gamle plantagekongen i Singapore.)

– Hvad mener De om fremtiden forøvrig?

Dr. Koo ser paa sit ur.

– Fremtiden faar selv gi Dem sit svar, sier han med utsøkt og vellykket nonchalance.

– Men et punkt: naar tror De europæerne har mistet sit siste privilegium i Kina

Utenriksministeren løfter sine øine og ser likegyldig gjennom mig.

– Jeg kan ikke tjene Dem med nogen dato; men jeg kan forsikre Dem om at det vil bli meget snart. Snarere end man aner. Kina har vokset sig ut av den spændetrøien som europæerne la os i. En ny tid er kommet: alle skal miste alt. Men merk Dem: vi legger brett paa *hvorledes* dere mister rettighetene! Sker det med god vilje, og generøst, skal det komme dere tilgode naar det fredelige samarbeide begynner. En imøtekommenhet da fra vor side vil ikke bety lite for vedkommende nation. Men de land som gir nødtvungent slip paa sine rettigheter, skal vi huske paa en anden maate.

Naar *de* har mistet alt, skal de komme ihu et av sine skriftsteder: Den som intet har, ham skal alt fratages.

Wellington Koo har reist sig, audiensen er forbi.

Det er ikke til at ta feil av: Daadyrene springer ikke lenger i Pekings utenriksministerium.

Men ute i parken finder jeg min gamle ven fra forværelset: han er beskæftiget med at sætte op en drage, i lykkelig beundring ser han den seile tilveirs.

Wellington Koo.

Den leende Buddha. (Og vice-konsul Siqueland i Shanghai).

En intellektualismens forkyndelse av den nye tid derinde; en bundløs barndom i lek herute mellem træerne.

Igjen to aartusener som stirrer paa hverandre.

Et blik som glimter av iskall tanke og henrykt tankeløshet, og brytes i uransakelighet.

JADE

Min ven legationssekretæren sparker op døren til mit hotelværelse og slaar lyset paa. Han er i kjole og hvitt, med et glass champagne i haanden, det er sent paa natten og han er ikke til at motsi.

– Klæ paa dig og kom ned! Hele Peking er her; stor fest; alle indbudt. Jeg maa rundt og vække hotellet ...

Ti minutter efter er man midt oppe i det. En forrykende fox-trott jager som

svimle støt i ens blod allerede i trappen, et hav bølger imøte og glitrer om trinnene, glinsende silke, rø læber, parfymert nøkenhet, mænd som skyver sine kvinder foran sig som en plog av lyst bortover det blanke gulv, rop fra bordsene, løftede glass!

Festen begyndte som en middag for seks personer, men verten, en liten sydlandsk diplomat, hadde hjerte til mer. Var her ikke muntert, skulde nogen sove inatt?

Nu er her bortimot hundrede, nu er her virkelig fart i champagnen, som hvileløse aander flakker boyene omkring i sine blåa og burgunderfarvede livréer, med stadig nye flasker og glass. Den lille diplomat straalder, bukkende gaar han fra bord til bord: Alle velkomne, bare bestil, staten betaler, staten betaler!

Men meget faa har tid til at beskjaeftige sig med verten, der er viktigere ting at lægge merke til: En italiensk legationsfrue er ute med sit siste eventyr, en ung mand netop kommet fra Europa; halvt sky, halvt erobrerstolt fører han hendes skinnende melonprakt gjennom mylderet av hendes fordums elskere. Og der danser Chang Tso-Lins søn, «den unge general», Chang Hsiu-liang, en virkelig flott fyr efter pikene, han skal ha det efter faren. Men ellers er der lite som minder, Chang junior elsker ikke den gamle og er kjendt for bitende sarkasmer om hærførere som sitter hjemme og spiller mah-jong, mens hærene blir slaatt. Det gjør ikke «den unge general», naar hans armékorps er i felten. Han tilhører en anden tid. Han spiller golf.

Og der kommer Pekingsladderens kjæledægge, i en gnistrende sølvkjole vugger hun forbi, datteren av en franskmand og en kineserinde.

Hvad galt er der at si om hende? Er hun ikke nydelig? Ligner ikke munden et henrivende, velskapt, rødt kyss, skjæver ikke øinene til siden i en ravglinsende gaate om for hvem den er blit kysset der? Er hun ikke som en ung panterinde der hun glir, er hun ikke desuten klok, belæst og morsom?

– Falsk, beregnende, karakterløs uten grænses, svarer nogen engelskmænd ved bordet hvor jeg har slaatt mig ned, en kineserinde kan være ilde, men en half-cast er tusen ganger værre.

Da nikker hun pludselig bortover mot bordet vort, hun gjør det henrivende,

det er likesom hun bedrar sin partner bak hans rygg, hendes øine skinner varmt mot os alle og allikevel bare mot hver enkelt, hendes kyss aabner sig til et smil. Med en underlig kold, forretningsmæssig stemme roper hun saa vore navner, meget høit og distinkt. Det er saa mange som «kutter» hende i Peking, hun har ikke raad til at lægge skjul paa hvem kun kjender, og ingen kjender saa hektisk mange som hun ...

Englænderne liker sig ikke, de er blit forstemte og ser sig om.

Da sker der noget.

En ung mandsjupike, en ung vidjekvist svaier gjennom vrimlen, en skikkelse klædt i et dypgrønt skjær, med høi halslining, lange ærmer og ankelside skjørter. Alt er tillukket, uransakelig, reservert. Det hvite ansikt røber ingenting, og øinenes fint tegnede spørsmål spør ikke her, ikke i hotellets sal, men spurte for aartusener tilbake ...

Og allikevel –

En skjønn, slank, smal haand med spilte fingrer ligger over partnerens skulder, en ring av jade lyser. Det er et mysterium og en aabenbaring som ligger i den fine haand, dens kolde, besettende kjærtegn. Og ringen av jade! Ingen farve saa farlig som dens, saa dyp i skjæbneskjæret av elskov og grusomhet! Det er eventyrets magiske ring som glinser der i dens grønne glans, ind til tapte verdener, fjerne dynastier: en keisers konkubin gaar gjennom sommerpalassets haver, hun gir et blick til den unge student, før haanden løfter viften, og han skjælver. Saa er det nætter av hunger og helvede, hvem er vel han som vaager at forbrænde av kjærlighet og en dag maa ha sit liv forbrutt?

Det lyser av jade ...

«Den duftende konkubine», malt av jesuiten Castiglione.

Den siste keiserinde av Kina (i midten) og to konkubiner som lever med ekskeiseren i den japanske koncession i Tientsin.

– I fem aar studerte hun i Amerika, sier en engländer og nikker mot hendes grønne prakt, hun tok eksamen med indstilling. Hun skal ha været paa et college, hvor alle pikene var keen paa socialt arbeide, hun var med paa at hjelpe faldne kvinder i New York. Saa kom hun tilbake igjen. Hun var revolutionær, hun vilde løfte sine ulykkelige søstre mot lyset. Hun begyndte med de prostituerte i Peking. Et halvt aar efter opgav hun denne virksomhet, for at bli konkubin til en av generalene her nordpaa, en rædselsfuld kjæltring til at utsuge folket. Det var forøvrig ham som tapte seksti tusen dollars til Chang Tso-Lin i mah-jong forleden natt ...

Hun danser forbi; ringen av jade lyser, hemmelighetsfuldt, hypnotisk ...

Men pludselig ser jeg en anden scene for mine øine. Det er en anden natt, kallt blaasende regnveir ute i Pekings kveste kvarter. Vi hamrer paa en port, et vissent oldingeansikt gløtter mot os, han gir et langtrukket brøl og vi lukkes ind.

Et mylder av smaa skjøger løper de fremmede i møte, – ned trappen og fra alle husets rum kommer de styrtende med smaa gurglende skrik av glæde og

velvilje.

Det er som et fantastisk dvergfolk vrimler omkring os i det raa, rykende værelse, hvor nogen lys brænder foran en liten klumpet træfigur. Det er Buddha som skal beskytte disse piker. Deres hænder stryker nedover vore klær, de grynter til hverandre, løper vækk, stikker hodene sammen, kommer tilbake og klapper igjen, lynsnart, meningsløst. I det svake skjær fra lysene skimter man ansiktene, brede, flate barnetræk. Av og til aapner de sine fillete, skitne laser og viser frem en hals, et bryst; da snaddrer de som ænder, grynter som griser.

Det er ikke til at begripe at de er kvinder, der findes ikke et eneste holdepunkt i denne prostitution, ikke et glimt av last, av professionel lidenskap, av en enkelts haab om at gaa av med byttet. Det er bare en graagul masse som danser omkring os, napper og føler og mumler, ivrig og ubehjæpelig, for at vi ikke skal gaa, bare ikke gaa.

De er solgte til bordellet som smaa, de fleste av pikene her; i tolvaarsalderen begynner de kampen for tilværelsen. De tar sin profession enkelt og uskyldig, de tjener til mat, er de heldige kanskje til klær, – maa de ikke være tilfredse? De er lykkelige som rikshakulien naar han faar en job, de er nøisomme og taalmodige som han. Alle krav til livet er visket bort, livet selv er visket bort, her er bare fromhet naar de sulter og fryd naar de er mætt, intet mer.

Nogen dollars til farvel, et aandeløst mangfoldig snøft, to stykker springer bort og klapper Buddhaen, og allesammen tumler ut i gaten for at nappe i os for siste gang.

Men ute i mørket uler det fra alle kanter, kuliene kommer stormende til. Svøpt i sine usle bambusmatter har de sittet i det isnende regnveir og ventet. Nu er deres time kommet, de skriker overbevisende, de gnurer sig op til os med nakne, magre overkroppper, bønlike smil glimter som hvite flænger i nattemørket.

Vi vælger hver vor riksha, og i febrilsk lykke løfter mændene vognstængene op og springer med spilte bryst nedover gaten. De roper av fryd til hverandre, de har gjort sin lykke, de kan tjene tredve øre inatt.

Ellers er det et haardt liv: man regner at hver tiende mand her i Peking springer for livet som rikshakuli. Efter otte–ti aar er de sprængt, da slæper de sig

bort i en stille gate og dør. Det er et syn som man ikke sjelden ser i Kina.

Men i natt er undergangen herlig fjern; lykkelig løper kulien, skjøgens bror, bortover de vaate brosten.

Og saa er vi fremme! tilbake igjen til vort bord, til vinen, larmen, glansen, menneskene ...

Ubevægelig, uransakelig svæver den unge mandsjupiken fremfor mig. Hun har hat valget, og hun har valgt. En hær av graa, skitne skikkelser mylrer derute i mørket, de flate, plumpe ansiktene presser sig paa, deres dyresnøvlen stiger fra nakne, fuktige rum.

Hvad andet har hun kunnet gjøre end at gaa fra dem? Saalænge der er skjønhed til i verden maa hun gjøre det. Skjønheten er altid uretfærdig; retfærdigheten altid grim. Veien fra salen her, med al sin glans og glød og glitter, ut til kineserkvarterets bundløse elendighet er saa lang, *for* lang. *Alt* maa gis avkald paa av alle for at løfte dem derute en tomme mot lyset. Naar alt er git, hvad saa? En bedre, renere, uendelig graaere verden.

Peking har valgt.

Hinsides menneskenes fornedrelse og hæslighet, skinner forfinelsen, nervenes, sansenes glæde; skinner en glans av jade.

I dets grønne troldomsskjær danser de alle her, europæere og kinesere; livets lyst, Vanity Fair!

Den skinnende lek, spillet om forfængelighet og blodets og hjertenes kapriser, stiger op i den dype glød, hjerteløst, eggende, vidunderlig.

Der graaner en skjøges, en kulis ansikt. Men graan ikke ind i vort liv, vor lek!

Endnu gaar dansen, endnu, endnu!

Det lyser av jade.

MEI-LAN-FANG

Nadine har tat mig med i teatret for at se Kinas største skuespiller, Mei-Lan-Fang.

Nadine er et kapitel for sig selv; mange kapitler for sig selv er Nadine. Hun er for eksempel æresoberst i Chang-Chun-Changs flyvekorps, og indtar bestandig sin formidagscocktail i uniform og leggins. Men iaf en er hun klædt i den mest ortodokse og tilknappede kvindelighet; teatret er en konservativ ting og ikke til at spøke med.

– Dette er ikke Ibsen, sier Nadine som vet alt, idet vi kommer ind i salen. En helvedeslarm slaar os imøte, det skriker av lys og farver og bevægelser og skingrende instrumenter fra scenen. Og der! En hvit komet suser pludselig over vore hoder, en haand strækkes ut av mørket og griper den med et klask, det er en duk som er hevet fra en mand ved en gryte oppe paa galleriet, kastet med brændsikkert sikte over hele teatersalen. Med usvikelig precision staar han deroppe og slænger vaate kluter til alle som ønsker at friske sig i ansiktet.

Nei, det er ikke Ibsen. Men til gjengjæld Shakespeare! Ja, slik er vort arme vesterlandske maal: slik maa scenen ha været i den vidunderlige frodige, nyfødte tiden for tre hundrede aar siden ... Men scenen her har været i tre tusen aar.

Det er et «wu», et militærskuespil som spilles da vi kommer ind. I praktfulde tartardrakter deklamerer store helter ældgamle ord om krigen; men rundt paa scenen staar en mængde av Chang Tso-Lins soldater, der er ikke plass til dem nede i teatret, og deroppe er det greit at staa og røke cigaretter og se de optrædende paa nært hold. Orkestret sitter i et hjørne paa scenen, otte–ti mand, der er fløiter og violiner og pauker som under krigsoptrinnene lager en øredøvende, sindssvak larm.

Stykket er enkelt at forstaa. En mæktig general er ute for at knuse sine fiender. En stor praktfull skikkelse kommer brusende ind paa scenen, og Chang Tso-Lins soldater gir ærbødig plass. Aldrig saa man vel slik en helt! Som barn ser de velvoksne nord-kineserne ut sammenlignet med denne kriger. Som en vældig han-tiur spiller han op, fire bannere er fæstet bak paa ryggen og staar i et veir omkring hans hode, en krone av sølvspyd hvirvler som et hjul av vildskap over det svarte haaret; i hændene holder han to vældige lanser. Han er klædt i et brus av rødt og guld og violett.

Han kommer gyvende ind paa scenen, saa nøler han i en underlig, barokk

rytme, han skræver, det er som han ikke kan gaa for bare mandighet, han stanser et øieblikk, synger en truende krigssang, løfter benet over en hestehaarpisk og stormer ut igjen.

– Nu steg han til hest, forklarer Nadine.

Men i hans fotspor kommer der jagende ind andre krigere, det er fienden, de ser ogsaa praktfulde ut, men de er forfulgte av denne forfærdelige, de klager i en sang til gudene, skræver over pisen og galoperer videre for livet.

Saa, i det samme øieblik som de andre forsvinder, hvirvler helten ind igjen. Han har halt ind paa dem, han er like ved dem! Farten, paukene, alt besætter os, vi vet vi er med paa forfølgelse, vi føler at naar han nu slænger foten over hestehaarspisen, da er det til forrykende galop; landskapet jager forbi, saa ser vi igjen et glimt av fienden, saa igjen et av ham, det er vild og aandeløs jakt!

Tilslutt indhenter han dem, og slaget begynder.

Det er en kamp, fuldstændig urealistisk, men allikevel fylt av blod og vildskap. Med sine lanser i haanden stormer helten frem i en slags tung, ruvende dans, fiendens kjæmper omgir ham paa alle sider, hele scenen er et brus av flagg og spyd, som svinges lynsnart og med fabelaktig behændighet. Men i dette hav av farver og vaaben slaar otte nakne, dypbrune, glinsende skikkelser en ustanselig række av saltmortaler, de bruker ingen plass, de bare hvirvler rundt sin egen akse, de er som hjul i en foss og vandene fraader over dem.

Men helten er paafærde overalt! Han jager over scenen, hans lanser meier fiendene ned, tilslutt staar han ensom paa valen og bruser en siste gang i en vild seiershymne.

Saa rider han ut, men samtidig kommer der ind en ærværdig, sidskjegget olding fra den andre siden.

– Dette er et nytt stykke, sier Nadine. Det er en dommer som skal træffe en uhørt vanskelig avgjørelse.

Rundt omkring os bøier publikum sig et øieblik nedover tekoppene, eller gnasker paa melonkjerner. Ansiktsdukene svupper over vore hoder.

Jeg er den eneste hvite i teatret. Mest er der ældre, silkeklædte mænd med olivenglinsende evnuktrækk. Der er ogsaa mange kvinder, i hvitt eller jadegrønt,

de sitter og vifter sig og slaar en cirkel av nole me tangere rundt sig ved hvert sus i luften av det kjølige elfenben. Endelig endel unge mænd, med kloke og grænseløst hovmodige øine bak hornbrillene.

Man snakker nu og da med hverandre, der nikkes til kjendinger foran og bak, de unge reiser sig op og bukker tre ganger ærbødig. Men allikevel er publikum helt med; trods al distraktion er de en eneste dirrende nerve overfor det som foregaar oppe paa scenen.

En ny mand er kommet ind efter dommeren, og pludselig blir der en isnende stilhet i salen. Saa brister den med ett iet rasende vilddyrsknurr. Der er ophidselse skrevet paa alle ansikter, forbitrede smaarop koker over hele teatret.

– Skuespilleren gjorde et skridt feil, meddeler Nadine.

Saa strengt, saa kræsent er det kinesiske teater og dets publikum. Der findes ubrytelige, aartusengamle regler om hvordan man skal bevæge sig, hvormange skridt der skal brukes over scenen og lignende.

Der fortælles som et eksempel paa teknikkens nøkaktighet, at en stor skuespiller som blev blind, fremdeles kunde bevæge sig paa scenen i den vildeste slagtrummel med sin gamle selvfølgelige letthet. Han visste paa milimeteren hvor han selv stod, og hvor de andre.

Dommeren med skjegget er nu øiensynlig i kattepine, han rykker i det og pønser sterkt, og rundt ham farer der skikkelser med underfundige grimaser. Man kan uten vanskelighet slutte sig til de optrædendes karakter, – i de mere groteske skuespil ligger deres sindelag bent frem utenpaa: hvite striper paa langs i ansiktet vidner om en endnu uutviklet tendens til skurkaktighet, men har man dem paa tvers, da har man allerede forlængst bitt hodet av al skam. Og dommeren deroppe narres nu under folkets jubel efter alle kunstens regler baade paa langs og paa tvers, det virker som en slags kinesisk Holberg eller Molière, men ti ganger vildere, grovere, mer fantastisk i sin komik.

Tilslutt tusler dommeren beskjæmmet ut, mens en henrivende ung pike samtidig glir ind paa scenen.

Et nytt stykke er allerede begyndt, et drama om en keiser og hans elskede i ferskenhaven i Sommerpalasset.

– Mei-Lan-Fang? spør jeg.

– Nei, ikke endnu.

Men ogsaa denne skuespiller – det er nemlig en mand, der gives overhodet bare mænd paa scenen her! maa være ypperlig. Der er en ubeskrivelig renhet og charm og gratie over ham. Hvorfor ikke si *hende*?

For det er en kvinde som vi ser! Det kan ikke være noget andet, bevægelsenes ynde, stemmens ufattelig lyse og høie klang, ansiktet, alt.

Eventyrlig *kvindelig* virker hun, slik som hun glir frem som en drøm av grøn og rø silke i den mandsjuske keiserindedrakt.

Endnu har ingen europæer fundet noget perverst ved en slik fremstilling. Den er saa utenfor alle sammenligninger, der er blit skapt en tradition av finhet og tenderhet gjennom aartusener. Det er en blomst som er kultivert frem til en ukjent f arve og form; ingen kan si at en blomst er pervers ...

Keiserinden deroppe synger en liten sang. Der er ingen dekorationer, bare et teppe bak hende, og allikevel føler vi at det dufter av ferskentrær og fløiter av sjeldne fugler i sommerhaven omkring.

Da hun er færdig med sangen, strækker hun haanden ut. En av scenearbeiderne i skitne overalls styrter til med en kop te, og keiserinden drikker. Saa fortsætter hun med sin kjærlighet. Intet øieblik har tilskuerne tapt illusionen.

Det næste skuespil handler om gudene. De ser straalende ut, og sier sikkert meget dype ting. Dette forstaar jeg absolut ingenting av.

Klokken er blit tolv nu, vi har sittet næsten fem timer i teatret.

Hvor blir Mei-Lan-Fang?

Der har ikke været et sekunds pause, paukene har tordnet i de store optrin, og den to-strengede kinesiske violin har gaatt som en rø traad av nerver gjennom hele aftenen. Stykke følger paa stykke; det er en fysisk paakjending at skulle sitte slik og følge med.

Hvor blir han av?

Klokken fire om morgenen kommer Mei-Lan-Fang.

Nadine har forklart mig alt: han er saa stor at hans lune er folkets lov. Sitter publikum og venter paa ham til morgenen, da er det et bevis paa at han er herlig

og elsket. Da har han faatt «ansikt» som det heter paa kinesisk.

At gi en mand «ansikt» ved hyldest og høflighet er det største han kan skjænktes i livet. At miste «ansikt» er en tilsvarende skjændsel.

Og nu har Mei-Lan-Fang faatt ansikt!

Graa, forvaakne, morgentrætte ansikter har han faatt. Wuene, burleskene, visdomsordene, musikken, alt har røinet paa i de ni timer vi har sittet i teatret. Utenfor er det alt begyndt at dæmre av dag, vinduene oppe paa galleriet farves langsomt violblaa.

Men da Mei-Lan-Fang kommer ind, er i samme øieblik al træthet strøket bort, der er en dirrende, nyfødt forventning over alle mennesker, man sitter pludselig ranke som lys, øinene er unge og blanke.

Som en sky av hvit silke svæver Mei-Lan-Fang ind paa scenen, man vet ikke av nogen bevægelser, det er som han glir fremover uten at røre sig; som for en sakte blæst svulmer sløret mellem hans hænder.

Da løfter han armen. En fremmed og usakkyndig kan se at han gjør det vakkert, i en ædel og øm rytme. Men teatret er i flammer i samme øieblik. De reiser sig, de roper dinghau! herlig! de er fra sig av begeistring. De vet nøiaktig hvor skjøn og sjelden den armbevægelsen var.

Det stykket som Mei-Lan-Fang spiller i, er det eneste jeg kjender fra før. Det er skuespillet om «Den vestlige pavillion.» Det er vidunderlig oversatt til tysk av en merkelig dikter og lærd i Peking, Vincenz Hundhausen.

Handlingen er følgende: En ung fattig student, Djang Dji-Dju overnatter i et kloster. Dit kommer samme aften en ministerenke fra Peking og hendes skjønne datter, Ping-Ping. Klostret blir om natten omringet av røvere; men hvis Ping-Ping utleveres, lover anføreren at skaane alle de andre. I sin fortvilelse lover moren at den som kan redde datteren fra skjændselen skal faa hende til ekte. Da er det at Djang som elsker hende og er gjenelsket fra første blick, trær til. Han frelser hende, ikke ved at vaage livet ved at trænge gjennom fiendens rækker og galopere efter hjælp, slik som vi i vesterlandene kræver det av en ung helt, nei, det er saa vidunderlig kinesisk at hans indsats bestaar i at avfatte et merkelig velskrevet og modent brev til en general i nabolaget, det er hans lærdom og

boklige sysler som her, og ellers overalt i Kina, stiller en mand i det virkelig heroiske lys.

Mei-Lan-Fang som Ping-ping.

Mei-Lan-Fang privat.

Generalen rækker klostret i rette tid, Ping-Ping er reddet, og den unge student skal faa sin elskede. Alt lover en lykkelig ende. Men her begynder dramaet.

Den onde mor synes allikevel ikke at den unge vandrende student er en værdig mand for hendes datter og ved en list bryter hun sit løfte. Djang Dji-Dju blir syk av sorg, og i sit rum i templet, i den vestlige pavillion, kaster han sig paa sit leie i feber.

Men maanen skinner over templet! Dens daarende, trolske lys strømmer ind mellem søilene, og for den syke unge manden synes det som om det er hans elskede som glir i det skjønne, uvirkelige skjær. Og slik blir det at Mei-Lan-Fang spiller, ikke Ping-Ping, ikke en kvinde, men selve maaneskinnet i en kinesisk natt! Fuld av mildhet og ømhet svæver den elskede foran Djangs ansikt, hendes uttryk og stemme og rytme strømmer fuld av sødme mot ham, hans væsen stiger anende op mot den gyldne, varme glød, som klinger og lyser derfremme paa gulvet. Saa rike løfter! Vidunderlige elskovsnætter synger Ping-Ping om, hendes legeme glir som kjærtegn omkring ham. Maanen lyser, lyser! Han reiser sig,

strækker armene mot hende, hans læber brænder!

Da er det pludselig som det varme guldskjæret isner, det blegner fuld av kulde og strenghet mot den syke. Hvitt, spottende, ubarmhjertig lyser maanen med ett over den veslige pavillon.

Ping-Ping er gledet bort fra hans armer, hun taler fremmede og grusomme ord, hvem er den lille student som løfter sine øine mot hende?

Djang synker tilbake paa puten, bare hans stive, stirrende øine følger det skjønne, uforstaaelige islys som flakker omkring i rummet. Da mildnes den dødelige haardhet over det hvite fatom foran ham, lyset stener ham ikke lenger med fjernhet og frost, bevægelserne smyger sig nærmere ind til ham, det er som der blusser en glød i dansen og røsten, og med ett tindrer det varme, gyldne trolddomskjæret igjen over hans ansikt, daarende, likesom mund mot mund!

Det er denne fantastiske natten av feber og kjærlighet og maaneskin som Mei-Lan-Fang spiller. Det er al elskovs ømhet og spott og grusomhet som staar i en underfuld glans om hans skikkelse. Som falsk, flyktende rnorild i kjølvandet, som isgrøn, spottende jade, som rent og strengt marmor, som strømmende, gylden ømhet, slik lyser maanen og Mei-Lan-Fang ...

Men utenfor er solen staat op. I flammende dagslys kjører vi gjennom de menneskevrimplende gater hjem fra teatret. –

Samme dag er vi buden ut til den store skuespiller.

Han bor i et vidunderlig, gammelt palass, og det har han god raad til; man regner nemlig at han tjener ti tusen kroner pr. aften.

En elevskole er knyttet til huset. Vi hører de høie fistelskrikene fra unge gutter som skoler sin stemme, og ser nogen av dem øve sig i akrobatik. Det skal være et uhyggelig haardt liv som disse elever maa gjennomgaa. Det sies at forældre som overdrar sine sønner til en slik opdragelse maa forplikte sig til under ingen omstændighet at gjøre ansvar gjældende, «selv om gutten skulde bli pisket ihjel».

Men Mei-Lan-Fang ser ikke ut som han pisker nogen ihjel. En ung mand med et bløtt, elskelig smil og en porcellænsaktig finhet over sit væsen, en Østens Dorian Gray, kommer imot os.

Han taler daarlig engelsk, men desto vidunderligere kinesisk.

– Naar han snakker, er det som sommerfugler flyver fra hans mund, sier tolken Nadine.

Han nævner med engang Ibsen.

– Ibsen er stor, Ibsen er tusen aar, sier han i høflig beundring. Jeg har læst ham.

Og han fortsætter:

Han skildrer alt det som dere tenker og gjør, ikke sandt? Deres egne stuer i Europa, deres egne problemer ... Deres teater maa være meget interessant.

– Hvorledes vil De definere forskjellen mellom vort teater og det kinesiske, spør jeg.

– Her i Kina, sier Meis-Lan-Fang næsten undskyldende, har vi et ordsprog som sier: En scene er det største rum i verden. Alt det som vi ikke oplever i verden, vil vi oppleve der. Der vil vi møte drømmen, skjønheten!

Paa scenen vil vi se en herlig, keiserlig kjærlighet, slik som kjærlighet ikke er, vi vil oppleve den vildeste, meningsløseste spøk, vi vil møte de store guddom* mer bak dødens ni kilder.

Slik er vort teater. ...

Den melodiske, bløte stemmen klinger ut i sommereftermiddagen, og ordene om skjønheten og drømmen klinger tilbake fra alt omkring ham.

Peking ligger der, et skinnende blaagrønt tempeltak buer sin linje over havemuren, og mandeltrærne blomstrer ute paa gaardsplassen. Et hvitt, duftende blad seiler gjennom den blåa luft ned mot bassinet foran os, og legger sig paa snuten av en rø, liten guldfisk.

– Ibsen er stor, gjentar Mei-Lan-Fang ærbødig ...

BJERGENE I VEST

For en lykkelig evne kineserne har til at finde navner, fulde av løfter og hemmeligheter!

Vi sitter i maaneskinnet oppe paa taket av Grand Hotel de Pékin, en by ligger

under os med svaiete taker i det milde lotuslyset, et navn ligger dernede: Den forbudne by!

Det er navnet som gir det vilde trylleri til natten, det slører luften med mystik, og tankene seiler med maanestraalene mot alle dets gaater –

Krumme sverd glimter fra fordum i dype porthvælv, fakler flakker gjennom natten, til fest i keiserpalasset! Tusen mandariner sitter i en sal av guld og duftende træ med danserindene ved sine føtter; men i det inderste rum er keiseren med sin elskede, den eneste blandt alle. Og evnukkene tasser i mørket utenfor med fete, listige smil; og i en anden fløi samles en ung prins med sine venner før han gaar ut for at myrde sin herre og bror ...

Blod og elskov og glans og mørke. Den forbudne by!

Og rundt Peking lever der andre navner av herlighet. Fontænen av jade, Den azurblaa himmels pagode, de ti tusen Buddhaers tempel! Det graa landskapet blusser av navner, en hemmelighetsfull melodi klinger med hundrede klokker rundt byen.

Men ute ved himmelbrynet blir den til en eneste dyp, fortryllet tone, en blaanende tone av fjeld: «Bjergene i Vest.»

Har nogen fjeld i verden et skjønnere navn?

Solnedgangen lyser gjenem ordene, en stripe av rav og purpur gløder over en sort silhuett. Og tempelgongongene lyder fra fjeldtop til fjeldtop i aftenglansen, og i mørke lunder spiller vel fløiter fra aartusener tilbake. Og saa tændes stjernene over bjerg og dal, og ingensteds funkler de som her. For disse fjeld er de siste, de er Jordens grænse mot vest, og luften er full av evighet. –

Tidlig en morgen drar vi derut.

Heten er pludselig blaffet op over Peking, det flimrer av firti grader og støv og blændende lys. Øieblikket er kommet: tropehjelmene kan tas i bruk!

Milde Gud, for en fryd at sætte den paa, som en selvfølge, et nødvendig plagg! Det er en av livets store sensationer, i slekt med ens første revolver og det første kyss ...

Dens kritthvite kork hvælver sig lett og fast over hodet, den buer sig over en praktfull, solgnistrende verden, Kiplings, Conrads, tusen eventyrs! Og selv er

man optat i det store broderskap –:

Vi marsjerer paa den indiske landevei, the 1st Devonshire mot den afghanske grænse! – vi tygger paa en eigar i den hetedampende plantagekveld og begjærer en ung bronzebrystet Sumatrapike, vi baner os vei gjennom junglen, hvor kvælerslangene hvisler langs grenene, paa straffeekspedition efter menneskeætere i det indre, vi spytter paa det gloende skibsdækk, saa det fræser fra jernet, og tar efter browningen, mens mandskapet stormer til mytteri, – vi ligger paa beachen ved Waikiki mens Stillehavet glitrer derute og vi vet vi ikke har en damned cent igjen ...

Vi er under tropehjelmens magi, og Bjergene i Vest venter os!

Det er noget av et haardt slag at det er bare æsler som skal føre os derut, det burde idetminste ha været kameler eller hester, – en broncho som fnysende skjøt i veiret og kom ned med alle fire hovene samlet, vilde ha staatt ganske bra i stilen ... Men der er ihvertfald mange æsler, en karavane som selv Sven Hedin kunde ha været bekjendt av ...

Min norske veninde som jeg skal være sammen med, minder mig om at vi sistegang saaes paa Hardangerviddens hjemme, vi hadde begge været ute i tre uker og baaret alt vort – hus og hjem, mat og drikke, med os paa ryggen. Nu tæller vi med bestyrtelse 29 æsler og 35 boyer og kulier som skal bringe os og tre andre ut paa et par dages tur ...

Endelig er den siste feltseng, cocktailkurv, teppebylt, kasserolle og aftenkjole kløvet paa, og toget travet avgaarde.

Vi har en diplomat med, og han gir selskapet «ansikt» ved at befordres i bærestol, fire kraftige kulier løfter de lange stænger op paa skuldrene og smaaspringer bortover. Herlig sitter han deroppe som «den leende Buddha», mens den blåa silkebaldakin gynger majestætisk over hans hode.

Vi andre kommer efter til æsel og forsøker at indta en bereden og bydende holdning, med føttene faa centimeter fra jorden. Vi har nemlig publikum, en mangfoldighet av ivrige tilskuere, der vi rider gjennom de smaa landsbyene som ustanselig slaar knuter paa veien vestover.

Kvinder med spædbarn iglet til brystet, et drøss av smaaunger, guttene splitternakne, men pikene med øreringer, mænd i alle aldre med tekopper under

trærne, unge jomfuer i negligé, men saa skitne at man likegodt kunde begjære sin næstes aker, – alle stirrer som bergtatte paa os. Men endelig taler landsbyens ældste og han mener paa det at vel har han sett mange gale fremmede djævler, men aldrig saa gale som disse. Landsbyen bøier sig for hans avgjørelse.

Men ler man til dem, ler de alle igjen, selv oldefar. Det er imidlertid ikke noget svar paa vor latter, de morer sig nok storartet, men det er mere et overgivent fnis: at nu gaar det over alle grænser!

I utkanten av hver landsby møtes vi av det samme patetiske syn: et lite æsel som med tilbundne øine vandrer rundt og rundt og holder en slags slipesten igang oppe paa en cirkelformet stenhelle. Det er kinesisk kornmaling, og bindet har æslet faatt paa, for ikke at bli svimmel paa sin endeløse marsj fra morgen til kveld. Naar vore 29 kommer diltende stanser det bestandig overvældet, en lukt av herlige aseninder jager det gjennom rygraden, og det skryter. Saa faar det en sten i siden som riktig er, og med et siste hikst trasker det videre. Det er bare et lite æsel og kan ikke tyne filistrene ...

Forfatteren i en pagode i «Bjergene i vest».

Karavane utenfor Pekings byport.

Kinesisk kornmaling.

Ute paa markene som glinser av grøn saftighet, er arbeidet i fuld gang. Et sted ser vi et eksempel paa det for sin intensive drift saa berømte kinesiske landbruk. En kuli sitter ved veikanten, han har knappet nedom sig og har en god stund, altimens han stirrer opmerksomt og med aapen mund paa de fremmede.

Da kommer bonden løpende, akerens eier med haarpisken flagrende i luften bak sig, han holder en spade i haanden, han jager den ind under manden, og fører den i triumf tilbake til sit grønsakebed ...

Men over sletten og dens idyller reiser fjeldene sig nær ved, med kløfter og skar. Et tempel staar og kneiser paa det første lille anslag til aas; dit ind søker vi nu i den værste middagsvarmen.

Rø søiler flammer imot os i solskinnet, og over dem flakker en gul bord som spillende dragetunger. Nærmest mønet er takstenene turkisfarvet, men idet den blaa farven seiler nedover paa sit svaiete fald, skyter den en glittrende solskinsjø av grønt foran sig ned den glinsende glassur. Helt nede brister den i en hvit

silkestripe av skum.

En prest tar imot os, et skelett med venlige øine gaar foran os over de mange tempelplasser som brænder av hete og farveprakt. Endelig naar vi den inderste; ja, den allerhelligste er naadd.

Ærværdige ginkgotrær løfter kronene til en høi, dunkelgrøn kuppel, gjennemflænget av solskin; de mæktige stammer reiser sig fra en smal gang som gaar ien cirkel rundt muren. Og her, fra denne avssats bøier vi os fremover for at se ned paa selve gaardsplassen. Da funkler den grøn imot os, med sortblaa skygger og gnistrende solpøler, det er ingen plass, det er en sjø! Vidunderlig kjølig, glassklart vand mørkner eller straalere mot den hvite marmorbund et par meter nedenfor, og guldfiskene glimter som rø lyn gjennom ginkgotrærnes dunkle masser.

Et minutt efter har vi faatt klærne av og rigget en badedrakt til og gaatt paa hodet uti.

Guldfisk og skyggeløv sprøiter til siden, – i et grøntplaskende, skumhvitt, solforvirret, isnende kjærtegn er vi ett med luft og vand, med noget mer, med hvad? Kanske med guddommen som holder til her i det glittrende bassin under susende, hellige trær! Ja, fromhet, salighet, religion ler gjennom sindet og skriker fra fulde lunger mens vi svømmer omkring, det er en gudstjeneste som vi plasker her i denne sælsomme tempelplass!

Men i mellemtiden har boyene gått til og fra, og da vi kommer op, er bordet dækket, der er sølvtøi og duk og glass, og kosten er derefter: østerscocktail, fisk, to retter kjød, frukt, ost og kjeks, mokka, likør. Men vi fra Hardangerviddan følger livets lov og sier: Gi os et baal, en kaffekjel ved Bjoreia! Og vi slænger os paa jorden og sover middag og drømmer om graaveirsmorgener og lemsterhet og gjennomvaate norske lauparstøvler og alt andet som er værd at længe hjem til ...

Men da vi vaakner, er dagen gylden og fuld av glæde! I det varme eftermiddagslyset rider vi indover dalen, den hellelagte stien har slaatt følge med en liten elv, i tykt og tyndt gaar den og lytter til dens venlig silrende tullprat ... Og det dufter av jordbær og popler og ukjendte blomster, der er fuglefløit fra skogen, og med ett begynner tempelklokkene at klinge, klare og klingre som luften. Vi er

ide tusen templers fjeld.

Overalt, langs elven, oppe mellem træerne og høiere tilveirs, staar pagodene og stirrer paa os, fuld av fred og visdom, et forseglet bud fra Buddha, en hemmelighet om livet og døden. Og kvelden skumrer, aftenvinden suser gjennom mørknende trær. Kanske var det i templet deroppe at den underskjønne Yang Kuei Fei sat med sin keiser og visste at hun om en time maatte dø paa folkets bud; og han hvisket vilde, brændende, fortvilede ord, og hun satt stille og smilte mot ham og blev ett med al skumring og smerte og kjærlighet.¹¹ Kanske var det derinde mellem de sortnende søiler at han satt, den evige poet og student, og drømte om sin elskov, og diktet til hende, for fattig til at ha lys, men med en stabel sankthansormer foran sig paa bordet. De gløder endnu i græsset langs stien, det skjønne evighetsskjær av et hjertes brændende vers.

Saa mørkner veien ind under en port, og mellem to høie murer svinger den langsomt op fjeldsiden.

Templet, vort tempel, er naadd.

Karavanen blir igjen derute, mens vi stiger ind. I den første forgaarden staar abbeden og tar imot os, og mumler sin velsignelse over de veifarende. Hans ansikt er vissent av ælde, og mildt av de mange aar.

Over ham bruser blæsten gjennom en vældig ginkgokrone, templets hellige træ; en hymne gjennom aartusener ... Med en lykt i haanden fører han os op den brede trappen til guddommen.

Et røkelsesduftende, emment mørke strømmer imøte, men hist og her brænder et høit lys inde i det øde rum. Og næsten i gru ser vi en vældig Buddha skumre mot os – et krumt, tilfreds smil, en fuldbyrdet sanselighet glinser fra ansikt og lemmer, det er livsfylden, kraftens dorske og grumme evighet som spotter os i denne mættede og umættelige.

Er ikke Buddha mildhetens og fredens gud?

Men slik er ikke hans ansikt. Ikke én, men to maa stupe ned i mørket foran dette smil, det maa dyrkes med skamløse, vilde ord, med læber og legemer som ikke kan læskes, indtil de begge, manden og kvinden, synker ned i hans favn, det susende, døde Nirvana. Og deres sluknede sanser skal stige op og nære hans

haanlige bronzelatter ...

Saa, da vi har bøiet os for guden, fører den gamle os til vort nattekvarter. Op trapper, over forgaarder, gjennom mørke ganger leder han os, til vi endelig når den tempelplass som skal være vor.

Dørene staar aapne til helligdommene rundt paa alle fire sider; derinde skimter vi vore boyer som gjør feltsengene istand. Men ut mot dalen og skogen staar templene ganske uten vægger, bare med vældige, flettede matter, og gjennom dem aner vi duvende bambustrær, mørke fjeldlinjer og en glittrende elv i maaneskinnet. En storm suser gjennom trærne da vi kommer, tempelduene flakser op indtil de tilslutt glir langsomt tilbake til sin plass, som skygger i et sælsomt himlens aquarium bak den gjennomlyste matten.

Vi sætter os ute paa plassen. I midten staar en liten pavillion; paa dens rækverk er det godt at sitte og dingle, mens en prest kommer med te ... For en natt! Fuld av sus og stilhet og mystik, og en eventyrmaane, silrende som en sølvflod gjennom løvet.

Borgerkrigens, fremmedhatets Kina! Saa uforstaaelig det er, skjult bak landsbyenes latter, markenes fruktbarhet, templenes fred. En grænseløs gaate –

Men se! en gaate for vore øine, gulvet i pavillionen lever, glittrende striper snor sig bortover i maanelyset! Et fantastisk, aandeaktig syn, to vældige slanger som bukter sig i kamp med et dyr, forfærdelig som fabelens –

Længe, længe har de kjæmpet. De er hugget ind i stenen, og mønsterets praktfuldt levende linjer er trukket op med rindende vand! I alle de vilde buktninger strømmer en tynd vandstripe, den begynner i dragens klør og forsvinder i stenen ved den ene slanges tunge ...

Saa stanser pludselig kampen, våndet er stanset, alle ting er stanset et aandeløst øieblikk.

Og med ett lyder en gongong dypt nede fra dunkelheten, en mørk, skjælvende klang. Og et rop stiger op mot os, klagende, smertelig vildt. Og fra tempelplass til tempelplass kommer svaret fra andre gongonger – nede fra elven, oppe fra fjeldet bobler mørket av disse dype, sortnende toner, hele dalen lever i midnattens messe.

Saa dør de dumpe kobberslag bort; men da lyder ropet, det sorgfulde,
bedende, endnu engang ...

Og natten og stilheten kan lægge sig over Bjergene i Vest.

SHANGHAI

I

Khaki, khaki, khaki!

Igaar The Royal Marines, et messinglyn flyvende over menneskemassen,
trompetene slænges i luften og gripes igjen, en hvirvlende melodi, og der har vi
dem! Staalhjelmene flott paa snei, hakeremmene fast om de brune,
skarptskaarne træk, en skog av bajonetter, en smeldende takt gjennom gatene!

Idag amerikanerne, ti dampfærger fulde av soldater stimer indover havnen og
lægger til ved «The Bund», karene stormer i land! Paa et øieblik er geledet
dannet, Sousa skingrer fra hundrede horn, i forrykende fart sætter de avgaarde
med stjernebanneret i spissen, der viftes med flag fra vinduene, der er
begeistring i luften, blodet hvirvler som trommehvirvler gjennom aarene, halloh
America, dere kom allikevel?

Yes sir!

Fire admiralskib paa rad og række utenfor vinduene, England, Amerika,
Frankrike, Japan, og rundt omkring kryssere og kanonbaater, svart og hvitt staal
til ankers, med kanonene indover mot byen, og flaggene flommende trossig paa
stedet marsj i monsunen!

Kilometre av pigtraad rundt byen, tropper paa vakt overalt, løpegraver,
sandsækker, barrikader, en forsvarslinje paa 21 miles, svære, røsslige skikkelser
ruvende allesteds over kinesermængden, leirbaal flammende tæt i tæt gjennom
den svarte, kinesiske nat.

Og nye tropper, nye kryssere hver dag, The British Empire seiler igjen og

igjen ind paa Shanghai havn, og intet skib er det siste. I iskall, rullende kuling over Spanskesjøen, i farvand av sol og kryssopas gjennom Middelhavet, i tropenes dampende, oljeglinsende hete, overalt er khaki underveis!

Vi er pludselig midt i verdens brændpunkt.

Hvad er det saa som skal ske?

II

Alt som skal ske, og meget, meget mer, kan man faa vite før tiffin i Shanghai klub.

Langs verdens længste bar staar hundredevis av mennesker hver formiddag; mellem de flakkende lyspletter av manhattan, martini og bronx ser man alle Shanghais kjendte profiler, alle dem hvis mening tæller.

Først og fremst The Senior Consul, settlementets høieste myndighet, nordmannen Nicolai Aall, en av de meget faa som har klart at holde hodet rolig under al ophisselsen herute. Ellers er hele Shanghai her, militære, konsuler, forretningsfolk, journalister, Putnam Weale, Rodney Gilbert, mr. Frazer fra The Times, hver med sin mening og sit rykte.

Shanghai havn.

The Highlanders rykker ind.

Barrikadebygning i Shanghai. Officeren i midten er nordmanden, løjtnant Berents.

Før —

— og efter.

En krig mellem Rusland og Japan, med England som mikadoens sekundant, det pleier at være den populæreste forklaring paa de svære britiske troppekonzentrationer i Østen, og rundt denne paastand glimter der tusen detaljer, mangfoldige, besnærende og svikefulde som cocktailene over baren; ...

Men én kjendsgjerning møter man hver dag: antallet paa dræpte agitatorer i Shanghai.

Det er stormbarometeret for de rødes virksomhet, for den propaganda som baade nordpartiet og utlændingene frykter mer end alt andet.

Man vet at helvede er løs i det øieblik da kantonesernes dødsbataljon, agitatorene, besætter Shanghai, streik, optøier, umulighet at eksistere, indtil terrorsens time slaar. Mobben som herre, det er kantonesernes første strategiske træk naar de vil erobre en by. Senere kan de selv med en veltalende gestus komme ind og gjenoprette ordenen ...

«The Bund» flommer ind vinduene i Shanghai klub, hvor mændene staar og drøfter situationen. Et skred av lys, av skibe for anker, av fabrikker og arbeide, staar ind i det virginiadampende rummet, det er verdens tredje største havneby derutenfor, tredive millioner ton ut- og indgaaende siste aar, en totalimport av 259 millioner taels, og en eksport av 382 millioner, i et ord: det er en by som pøbelherredømmet ikke skal faa.

Ellers kan hvemsomhelst faa herske like utenfor settlementet, Nord eller Syd, det spiller ingensomhelst rolle for mændene i Shanghai, det er for dem bare korrupsion paa forskjellig vis.

De vil ha fred, de gir pokker i politik, her er ikke noget Peking, damn your eyes! Deroppe er det ministre, her er det business!

Skal settlementet opgis? Nævnte nogen Kina for kineserne? Allright, gaa ut i kineserbyen, hvor de kan faa styre sig selv, bare en meter utenfor settlementet. En raatnende pøl med fem hundrede koleradødsfald om uken i sommerheten.

Se *vort* Shanghai, asfalt, orden, renslighet, hygiene!

De er stolte av sin by, menneskene i Shanghai. De mangler kjærligheten til den, de vet de skal leve her, men ikke dø her, sammenhængen med jorden eier de ikke. Men det er deres arbeide, som ruver derute i staa og cement, en by med haarde og sterke træk.

Det er til denne by at Eugene Chen kommer med opfordring om at sende alle beskyttelsestroppene bort.

Men da kommer svaret i et spørsmaal til alle som vil høre det:

«Har De nogensinde sett en kinesisk mobb.»

III

Det er det evige.

Det eneste mysterium, det eneste streif av Østen som stanser uforklarlig i de fleste europæeres sind, det er dette: den kinesiske pøbel i aktion.

Den nylende, fraadende, blinde, desperate hop som raser gjennom gatene, avgrunden som aldrig kan maales, men som pludselig aapner sig under den kinesiske intellektualismes katetre, tusen blodige favne dypt ...

Man kan faa en skygge av en anelse av de latente kræftene som kan springe til, naar man tar en tur utenfor settlementet. Et hyl inde i menneskemyldret, nogen agitatorer er blit grepet i at utdele røde plakater, soldatene river revolverne op, sætter dem mot bakhodet av fangene og trykker av. Hjernemassen sprøiter mot os, mens menneskene omkring smiler blidt og velvillig interessert ...

Man forstaar at bak dette gode barnesmilet ligger der muligheter, som Vesten ikke kan fatte, men undertiden faar se foran mitraljøsene og pigtraaden, det milde, dorske smil slaat ut i blomst, i en henrykt, hylende dødsgrimase.

Tar de ekstasen som en stimulans, en vildere nydelse end den som opiumen kan gi til deres miserable kulisliv?

Under alle omstændigheter, stimulansen blir indsprøitet dem ikke uten dyktighet. En flyktning fra Foochow fortæller mig at hun deroppe saa tolv barnelik *paa is* bli presentert for mobben, mens en taler forsikret at de netop var fundet paa de katolske missionærers apotek ...

Det er en slik hop, vanvittig av overtro og ekstase, som khakien her skal møte paa hvert gatekryss.

IV

Pøbel, henrettelser, hat, pigtraad, krig ...

Alt er realiteter som sker like for vore øine, eller nogen kilometre borte, og allikevel hvor meningsløse og uvirkelige er ikke ordene –

Jeg sitter ved mit bord i restauranten paa Hotel Majestic, et hav av mennesker bølger paa gulvet, musikken spiller «Cherie», og lysene seiler som

skiftende taaker av mauve, blekrødt og orange mellom den eventyrlige marmorprakten ...

Vi kommer fra veddeløpsbanen, hvor jockeyenes silkebluser svulmet over ryggen mens de lynte forbi og hundrede tusen av dollars skiftet eier. Vi skal havne rundt paa alle Shanghais nattkabareter, hvis pikeprakt og ungdom og morgendæmringer biter selve Paris og har shanghaiet saa mangen en mand!

Men nu er vi her – allesammen!

Britiske officerer med sine Dorothyer fra den engelske koloni, dagoes, russiske dancing girls, filipinos, skandinaver, indere, sydkinesere, og unge mandsjupiker, de eneste skjønne kvinder i verden: høie, stille, slanke som siv glir de i mylderet, med maaneskin, ferskener og blomstrende kirsebærtrær omkring sig, som en drømt melodi fra en fløite av jade...

En hornbrillet søn av Himlen valser rundt paa huk med sin trearsgamle datter, og alle ler og nikker til det underlige parret. General Duncan, chefen for de britiske tropper, rødmusset, skarptskaaren og vital som et reklameansikt for sit fødelands whisky, trotter avgaarde, still going strong ... Like ved ham stryker der forbi en leende liten frøken Chen, datter av utenriksministeren oppe i Hankow, paa vei fra London til sin far ...

Alt møtes, alt som hater og bekjæmper hverandre, forhekset i eventyret her.

Og allikevel, naar musikken tier et øieblik, kan man høre en fjern, underlig, uhyggelig klang gjennom de aapne vinduer.

Mitraljøsene utenfor Shanghai, det er kampen mellom Nord og Syd, det er kanskje Kinas skjæbnetime som i denne knitrende lyd trækker op til slag ...

Hvad blir avgjort derute? Kommunisme over hele Kina, dragen i strupen paa de fremmede djævlene, intervention av stormaktene, verdenskonflikt?

Et strøk av violinene, en bølge av purpur fra hundrede lys, Shanghai reiser sig, Shanghai har endnu nogen danse igjen ...

I

Regn, regn, regn ...

Himmelen, jorden og floden møtes med en sakte, sydende lyd. Graa, skyggebleke synker elvebreddene ned i vandet, stofløse som væten der drypper ned fra den disige luft.

En fortapt, sørgmodig syngende verden omkring en flodbaat paa vei opover Yangtse ...

Men nede paa fordækket lever og ler det, hundredevis av kinesere ligger tæt sammenstuvet i regnveiret, den fjerde dag ombord. Og hver time av disse mismodige døgn har den samme lykkelige pludren naadd op til øverste dæk.

Den synes uuttømmelig, denne kilde til glæde som glitrer dernede i det graa, haabløse lys. Hvor deres verden er vidunderligere og rikere end vor, skinnende av en barndoms evige eventyr.

Latter, latter i væte og frost. Man kan gripe sig i at tænke: hvad skal vi her, vi hvite mænd, hvad kan vi gi dem?

Det ene nødvendige kan vi ikke gi.

Jeg husker en nat paa en jernbanestation i Nord-Kina, et troppetog stod i den bitende kulde og ventet paa morgenen, hver av de aapne godsvogner var fuld av soldater, der var ikke plass til at ligge ned, op og ned stod de, time efter time, tyndklædte, forsultne, frysende, paa vei til fronten, paa vei til mere elendighet, men lykkelige, smaaleende gjennom den bitterlig kalle nat, puttrende av tilfredshet som en tekjel over ilden ...

Hvem var vi? Det blev forklart dem at vi var avisfolk.

– «Sæt i avisen at jeg heter Pao!» ropte en av soldatene. Et hyl av latter langs hele toget, det var en makeløs spøk ... I timevis forsynte de os med lignende nyheter, en skinnende stripe av glæde var dette endeløse tog med smaa soldater som stod og ventet paa morgenen og fronten.

Det var barnets mirakel igjen.

Larmen stiger pludselig nede paa fordækket, men den er ikke latter mer, den er vrængt om til et skrik av angst.

Hvad er det?

Et skudd smelder, to, tre, flere. De skyter paa os inde fra bredden. En liten flok soldater ligger der paa elvebakken, vi er hverken ven eller fiende, men det er ikke hver time paa dagen der passerer et skib, og maa man ikke ha lov til at prøve et skudd?

Saa er skytningen over; langsomt rusler soldatene oover bakken igjen.

Skrikene dernede er død borte; bare klynkende, ensformig klage rokker frem og tilbake, en dump sang av sorg.

Et barn er blit dræpt; en liten kineserpике ligger livløs paa en luke, med en mørk stripe ned fra tindingen. Pao har dræpt hende.

Og det er som ens hjerte vider sig ut av medfølelse med dette folk, med ham som dræpte og med hende som blev dræpt.

Uvidende, arme barn, hvis latter man elsker og hvis sorg gjør ondt; man vet med sig selv at den som vil hjelpe dem, den har retten til Kina.

Langsomt damper baaten frem gjennom den graa dag paa sin vei mot Hankow, mot hovedstaden for dem som har folket først og sist paa sit program.

En grænseløs sørgmodighet toner omkring os, den klagende sang av draaper som møter floden, den smertelige melodi nedenfra dækket.

Regn, regn, regn ...

II

Eugene Chen, nationalistenes utenriksminister, sitter ved sit vindu i Hankow og stirrer nedover mot floden. Syv og tredve av stormaktenes krigsskibe ligger til ankers derute.

– Fra Rhinen til Yangtse-kiang! sier Eugene Chen med en haandbevægelse. Storpolitikken front er flyttet idag ...

Den lille skikkelsen læner sig tilbake i stolen, trækkene stivner i en overlegen apati. Saa væter han pludselig læbene, en lynsnar rykning gaar over ansiktet, han slaar det ene ben over knæet og hugger en haand over anklen:

Madame Sun Yat-sen.

Kulier paa vandring.

Eugene Chen.

Madame Sun Yatsens hus.

Til skræk og advarsel.

Saken er ...

Han snakker om den natten i januar, da kineserhopen klarte dette fantastiske: at faa det engelske landingspartiet til at opgi koncessionen, uten at et skudd var blit løsnet.

– Den engelske utsending pekte paa krigsskibene, sier mr. Chen, – var jeg forberedt paa at regne med dem?

Jeg pekte igjen: hvad kan de gjøre os? Kuliene ordner krigsskibene for os. Ikke en kulbite vil bli baaret ombord paa britiske skibe, hvis de blir bragt ind i diskussionen. Og uten kul – hvad er kanonbaatene da? Vi kan omskape den britiske flaaete i kinesisk farvand til en samling vaskebaljer naar det passer os ...

Kuliene vil ordne det for os! Her er vi ved vort point. Det er kuliene – «mobben» som dere kalder dem – folket som vi kalder dem – det er dem som dere faar bekjæmpe. Vi – den nationalistiske regjering – nekter at ta ansvaret for et eneste av deres eventuelle overgrep. Vi lærer kuliene ved vor propaganda sandheten om de fremmedes imperialisme; det blir ikke vor sak hvorledes de anvender denne viden ...

Mr. Chen synker atter tilbake i nonchalance. –

Da jeg kommer ut fra utenriksdepartementet møter jeg en strøm av kulier med faner, elendige, lasete skikkelser paa vei til demonstrationsmøte. Næste dag kan man læse i regjeringsorganet, «Folketribunen»: Tredvetusen rikshakulier protesterer mot den utenlandske imperialistiske presse, og truer med at ta til gjenmæle.

Avisen nævner ingenting om at samtlige tredve tusen er analfabeter, men dvæler utførlig ved kuliernes harme over «The Times» og «Daily Mail» ...

Kuliene kan brukes til meget. Kuliene skal idag telegraferes verden over: Kina vaakner! Men mest skal kuliene anvendes til oppløp, til «eventuelle overgrep». Hvis lykken er god dræpes noen kulier av de fremmede soldater. Det kan ogsaa brukes.

Der er en iskall kynisme over en mand som Eugene Chen og mange av ungtineserne med ham.

Folket er faktorer i deres spil; intet mer. Æmheten, sorgen, viljen til at hjelpe, alt det som dette folk kunde inspirere dem til, merker man lite til. Deres seir vil bli en seir av hovmod. De har en gjæld at betale, en bitterhet mot den hvite mand, de har oplevet episoder av fornedrelse i sit eget fædreland, piskeslag over et aabent saar.

Det er dette, men ikke sit folk, de kjæmper for; og de gaar fra seir til seir nu. Eugene Chen har rett: Europas faresone er ikke længer Rhinen, men elven utenfor hans vinduer ...

– Paa min vei fra hans hus er jeg kommet ned til floden. Fra den store asfalterte forretningsgaten skraaner elvebakken, naken og stinkende av lere ned mot Yangtse-kiang.

Der ligger noen skikkelser tætt ved stien hvor jeg gaar. De askegraa ansikter er vendt som stivnet mot himmelen, men avogtil rører en haand sig; saa blir alt stille igjen. Det er syke kulier som er søkt hit ned for at dø.

Og nu ser jeg at der er mange av dem, av disse levende skeletter her paa skraaningen.

Nedenfor skyller Yangtse-kiang forbi. Fra elendighet, til elendighet, gaar dens graa bølger, gaar selve sorgens flod.

Men pludselig ser jeg en skikkelse ved mine føtter løfte paa hodet, det er en ung gutt. Øinene stirrer glassaktig fremfor sig, jeg hører en rallen, ser litt blod; saa synker han sammen.

En kuli er død. Et menneske er død her paa elvebakken, nogen faa meter fra hovedgaten, i den larmende, blaa eftermiddag.

Men utenriksministeren slaar ut med haanden i en gestus av triumf:

– Fra Rhinen til Yangtse-kiang, sier Eugene Chen.

III

En dag møter jeg en anden av de store ledere: Madame Sun Yat-sen.

Hun indtar en merkelig stilling i Hankow. Som enke efter den store revolutionsleder, som hans intimeste arbeidskamerat og inspiration like til det siste, staar hun for folket som selve Kuomin-tangs sjæl.

Hun har været med bevægelsen baade i dens onde og gode dage. Hun har været i landflyktighet med sin mand i Japan, hun har oplevet den første kritiske tiden nede i Canton, dengang da huset hvor hun bodde blev beskudt med mitraljøser av en oprørs general og hun selv undkom ved at flykte over huståkene. Hun har redet i spissen for armeen paa det store felttog nordover som endte ved Yangtse-kiang, med erobringen av Hankow. «Kinas Jeanne d'Arc» har en amerikansk biskop kaldt hende.

Men mer end det er hun Kinas Florence Nightingale.

Det er hende som har organisert alt hvad der findes av Røde kors i nationalistenes hær. Dag og nat har jeg set hende paa færde den tiden da togene med de saarede ustanselig rullet ind fra Honan, med selve koleraen truende bak sig. Ukuelig, heroisk slet hun med de primitive lazarettene hun hadde kunnet faa istand; en liten kineserinde i kamp mot overmakten.

Men mest er det allikevel kvindene hun arbeider blandt.

Og de trenger hjelp, disse kvinder som man ser vakle fremover paa sine smaa klover av nogen føtter. Hele deres liv er krøblingens, ingenting av sit liv eier de, ikke egen vilje, ikke egen kjærlighet, de er bare til for at avle sønner som

Konfucius byr, en endeløs, dyrisk fruktsommelighet.

I Kina, om nogensteder har kvindebevægelsen sin rett. Madame Sun Yat-sen er dens leder.

Men ikke bare paa dette, men paa alle omraader, prøver hun at vække Kinas samvittighet overfor dem som lider og er underkuet. –

Det er underlig at møte denne berømte førerskikkelse for første gang. Madame Sun Yat-sen maa være i begynnelsen av tredveaarene, men det er en ung pike som kommer mot mig.

Hun er den fuldkomne kinesiske madonna.

Med uendelig lette, stiliserte strøk er der risset op en kvinde mellem de blomstrende mandeltrær. Ansiktets maaneskjær lyser mot en. Man vilde blændes av dets grænseløse uttrykkløshet, hvis ikke øienbrynenes forundrede kurve hadde løftet sig som i et spørsmåal, og man spør igjen ...

Men de blanke, blide øine stirrer ut i evigheten. Da ser man, aandeløst, at læbene aapner sig som til et smil, og det er som om billedet lever ...

Ora pro nobis!

Saa taler hun. Samme dags morgen er telegrammet kommet om at nationalistene har erobret kineserbyen i Shanghai. Det er en stor dag for Hankow. Men hun sier:

Nanking er faldt, Shanghai; vi synes vi nærmer os maalet; men der er aarhundreder igjen. Der er avgrunder i vort folk endda. Barn sættes bort for at omkomme, barn sælges for nogen dollars. Millioner og millioner lever ubeskrivelige liv i slavemøller, i prostitution.

Vi vet at fremtiden er vor; men undertiden er det som hændene dødstrætte synker ned før de griper om byrden.

Nød, uvidenhhet, mørke; grænseløst, forfærdelig. –

En fortapt, sørgmodig klang er der i hendes stemme, en medlidenhet, ømhet og sorg som er underlig at høre i Hankow. Og det er som denne tone møtes med en anden melodi, som skjælver gjennom sindet fra før, en klagende, graa musik.

Og den er graaten en regnveirsdag opover Yangtse.

BORODIN

Borodin sitter i sofaen foran mig. Kinas skygge, haansmilet som flakker over Kuomin-tangs ansikt hver gang England er i nærheten, Sovjets almæktige hemmelige agent, den uutgrundelige, sagnomsuste, her sitter han.

Et eventyrlig liv har Borodin bak sig. Som blottende ung var han ansatt i Nobels oljekoncern i Kaukasus; derfra blev han avskediget for sine brysomme meninger, og kort efter utvist av Rusland. Saa begynder det arbeide i revolutionens tjeneste som har ført ham til Indien, Egypten, England under krigen, og endog til Norge.

Men nu sitter han ved Yangtse-kiang. For fem aar tilbake møtte han dr. Sun som efter forgjæves at ha prøvet paa at faa britisk bistand til sine projekter om det nye Kina, tok imot et tilbud om hjelp fra den store russiske revolusjonsekspert.

Selv i Hankow er han praktisk talt ukjent. Den største avisen her har idag en artikkel om ham, den er klippet fra et engelsk blad og skrevet av en mand som traf ham for tre aar siden. Ensom, folkesky lever han herute.

Borodin og hans søn.

Kinesisk bonde.

Men en introduktion fra Fridtjof Nansen – det vidunderligste pass som nogen mand kan reise med – og døren fløi op.

Kom ind, kom ind!

En høi kraftig skikkelse i firtiaarsalderen kommer imot mig, en mand i khaki, men med en mykhet i bevægelserne som ikke er soldatens. Og samme myke charm er der over ansiktet som stirrer mot mig.

De brune, vemodige øinene, den vakre, følsomme mund under H. G. Wells-barten, det sorte, rike, glansfulde haar som ligger bløtt over den høie panden, hudens varme lød, alt samler sig i et indtryk av en mand i moll, en usedvanlig vindende personlighet

– Vil De ha en skandinavisk cigar? Danmark! Det er det nærmeste jeg kan by Dem ...

En stemme, lav, musikalsk, harmonisk som manden selv, et smil av blid, ironisk melankoli. Og der, i smilet, i dets fortryllende stænk av træt kynisme, av spot i sørgmodigheten, ligger det som gjør ham saa besættende, saa aandeløs

spændende at lytte til, at se paa. Man vokter paa det, naar kommer det?

Borodin kjender sit smils hemmelighet.

Men det som han kjender allerbest er sin taushet. Aldrig har jeg møtt en mand som har drevet evnen til at tie op til en saa skinnende, fuldkommen kunst.

Man retter et spørsmaal til ham.

Borodin tier.

Men det er en taushet som vokter paa en, som smiler og glinser og frister, til man pludselig hører en stemme tale.

Det er en selv som er kommet med et nytt spørsmaal. Et uforsiktig spørsmaal, som blotter en. Borodin tier, musikalsk, harmonisk, ubegripelig, forventningsfuld.

Man spør videre indtil man er naadd til veiens ende. Man har utlevert sig helt og holdent.

Da taler Borodin.

Han sitter i skumringen, med ansiktet vendt ut mot kaiene og eftermiddagslyset. Kuliene uler dernede, mens de løper med sine byrder mellem sig, en vild, barbarisk, smertelig sang ...

Den slanke, fullkomne haand som har hængt med cigaren over sovakanten, løfter sig, og i en blaa, eftertænksom røksky taler guden ...

– De spør: Hvad vil vor seir, hvad vil nationalistenes seir bety for Kina?

Seir, der findes ikke et slikt ord. Og allerminst i Kina.

Hvad er seir?

Et smil glimter: Hvad er sandhet?

Pilatus og jeg er stum.

Seir for os – det er kommunisme, socialisme, det er moderne kapitalisme med dens hæslichkeit og skjønhed, det er bort fra nutiden, med det gamle Kina som inspiration.

Seir mener noget forskjellig for enhver. Men alt er like taapelig.

La os for Guds skyld nekte os den luksus at tænke paa seir.

Kina er idag en lensstat, det maa man først ha sig klart. Vet De at den

kinesiske bonde maa gi 65 til 80 procent av sine produkter fra sig til lensherren? Det er tre hundrede millioner mennesker, tre fjerdedeler av det kinesiske folk, som gir saa meget fra sig hvert aar.

Det er disse procentene som der nu i decennier har været ført krig om her i landet, det er dem de store marchaler, de store feudalfyrster er ute efter.

20 procent er igjen for bonden, kan der bli omsætning, handel, industri av dem?

Det er middelalder vi lever i. Hvem kan snakke om seir?

Hvorledes drives det kinesiske jordbruk? Landet fruktbargjøres ene og alene ved menneskegjødning. Flere og flere mennesker fødes, mindre og mindre faar de at spise, – alors!

Skal vi lage program paa dette? Skal vi si: la os sosialisere menneskegjødningen, lage kommunisme av ekskrementene?

Det er det ene punkt.

Saa har vi stormaktene ...

La De merke til Hongkong & Shanghai Banking Corporation nede ved The Bund? De kunde neppe undgaa det! En vidunderlig bygning. Et tempel Fem millioner dollars kostet det. De 65 til 80 procent har fundet sin vei dit...

Lensfyrstene sætter sine penger ind der, de skaper ikke industri i Kina, de gaar til Hongkong og Shanghai Bank, og de ophjælper industrien i Birmingham.

Her er situationen i Kina, tre hundrede millioner, hvis arbeide utbyttes, ikke engang for sit eget land.

Al snak om fremtid, i europæisk forstand, er utopia, er daarlig Thomas Moore. Først maa vi ha noget at skape en fremtid av.

La os skape rikdom. Det er det vi tænker paa naar vi bekjæmper imperialismen og lensvæsenet, symbolisert i England, og Chang Tso-Lin.

Men hvad vi først vil ha i Kina, er en ærlig regjering. Ja, jeg indrømmer det høres ilde ut. En ærlig regjering! Tænk Dem i Deres land om man gik til valg paa et slikt program! En saa selvsagt ting.

Men hvis man forlanger en ærlig regjering for Kina blir man brændemerket som anarkist, som samfundsomstyrter!

De fremmede makter, for eksempel, ønsker alt annet end en ærlig regjering. De ønsker at fiske i rørte vande. Der er øer ide vande, og paa dem bygger de templer til fem millioner dollars. Et vakkert landskap.

Shanghai indtar i saa maate en fortryllende førsteplass. Hvorfor blomstrer Shanghai mer end de kinesiske nabobyer? Fremmed styre?

Nei, fordi alle kjeltringene fra de fantastisk rike provinsene sydpaa bringer pengene i sikkerhet der. I Kina tør de ikke ha dem, retfærdigheten kunde nemlig ske fylles der.

I Shanghai er de helt sikre i saa maate. O, hotel Shanghai! Et elegant, kostbart og beryktet hotel, det er hvad du er.

Men ikke riktig det. Shanghai minder mig altid om en hotelvert som har et etablissement liggende ved den store automobilvei. Bilene suser mot huset, vil de stanse?

For sikkerhets skyld har han bestrødd veien med glasskaar ...

Ex-politikere, ex-militære, men kjeltringer til det siste – de ligger paa den store chaussé og stanser nye mennesker hver dag. Bestikkelser, forslag, skurkestreker, flere og flere blir stanset i Shanghai, der er mange nu, et enestaaende rendezvous!

Og verten i hotel Shanghai har skoler, skjelmen! hvor han lærer op gode tjenere.

Borodin læner sig tilbake i sofaen.

– Hvad skal ske med Shanghai?

Et smil til svar: Sodoma skal ikke ødelægges. Saa langt fra. Vi skal bare ta settlementet...

– Der staar tyve tusen engelske soldater ved pigtraaden. Vaager nationalistene en krig med England?

– Krig, krig, nu kan vi begynde at bli filosofiske igjen. Hvad er krig? En britisk krig med Kina, hvor langt rækker den? Jeg skal si Dem nøiaktig hvor langt. Den rækker saa langt som et moderne projektil ... Men vor krig rækker længer. Det er paralysen istedenfor projektilet, det er lammelsen av al handel, boycott, streik, vi kan skape Shanghai om til en karantæne ...

– Men hvis England, for prestigens skyld, vil forsvare karantænen?
– England har ingen interesse av at holde tyve tusen mand for at forsvare verdens unyttigste by, og det er akkurat det vi skal gjøre utlændingenes Shang hai til ...

En liten pause, saa fortsætter han tankefuldt: Mr. Grieg, Deres hotel er godt? De trives i Hankow?

Jotak, han gjør det.

Ihvertfald saa længe han sitter og hører denne bløte, melodiske stemme, ser dette uutgrundelige smil glimte i skumringen.

Hvad ligger bak?

Det er en av Sovjets første ledere som sitter foran mig, men han har bare spot tilovers for tanken paa kommunisme i Kina.

Hykler! sier engelskmændene.

Men Borodin er ikke det. Aldrig har en mand været det mindre. Der han sitter i sin enkle, grove khaki i sit arbeidsværelse ved Yangtse-kiang med kineserhopen larmende under sine vinduer, er han representant for vore dages merkeligste eventyr. Det som er Kremls, men ikke kommunismens. Den enorme forstandsnydelse, taktikkens besættende lidenskap, den verdensomspændende, den siste glæde.

Hvad staar spillet om. Man sier det britiske imperiums undergang.

Men maalet betyr mindre, ti der findes ikke seir. Skaktrækkene desto mer.

Kulstreiken i England! Gjæringen i Indien! Arbeidet i Afghanistan!

Men hvad er alt mot de fire hundrede millioner som vaakner i Kina? Et grep om en brikke, et grep om en hel race, en slank, fuldkommen haand som fører verdens vældigste folk frem over sine ruter ...

Taktik! Men den er ikke iskall og selvberust som Eugene Chens. Dens kulde har allikevel en dulgt varme i sig, en vemodig forstaaelse av menneskene, en tro, kanskje ikke paa et maal, men allikevel paa *engang* ...

Hans taktik er større. Der er stilhet i den, taalmodighet; han arbeider ikke med smaa triumfer i koncessionene, han lægger ikke alt til rette for en øieblikkelig seir, han spiller om aarhundreder.

Borodin er det, som i kraft av sin virksomhet herute har hædersplassen ved denne de glimrende hoders banket, ved intellektualismens fest.

Ensom sitter han i halvmørket med sit vemodigspotske smil og stirrer utover Yangtsefloden.

H. M. S. «VINDICTIVE»

Hvem har rett her i Hankow – nationalistene eller stormaktenes kanonbaater? Intet fornuftig menneske kan være i tvil. Kineserne har retten til sit eget land. De har rett, alle disse hovmodige unge mænd, disse silkeglinsende ældre herrer, disse arme elendige kulier. Hele vor forstand maa stille sig paa deres side: Kina er aabnet ved overgrep, Kina er fortsatt med at bli misbrukt, Kina har rett fra først til sist.

Men hvad hjælper det naar «Vindictive» kommer opover floden?

En engelsk krydser paa ti tusen ton av hvitt, skinnende staa skummende opover Yangtse-kiang. Et vældig «white ensign» staa rakt akterover i blæs sten, og fra alle master smelder hundreder av signalflagg i glødende prakt. Som til fest kommer «Vindictive» til Hankow.

De smaa sampaner gynger hjelpeløst i dens bølger, og inde paa The Bund er al færdsel stanset: de unge mænd, de ældre herrer og kuliene, alle staa og stirrer mot denne fossende baug av styrke som staa opover mot byen i den blændende, blaa dag.

Flaaten underveis.

Kinesisk opfatning av stormakternes flaaete.

Nationalistisk demonstrationsmøte.

Forut paa bakken staar et musikkorps, det lyner i messinghorn, en taktstok løftes: skibet passerer den japanske koncession.

Den japanske nationalsang klinger utover Yangtse, og fra alle de lave, svarte kanonbåter hilses med den opgående sols flagg. Langs rækkene staar de smaa, mørke marinesoldatene med de hvite leggins opstillet i et stramt geledd: Presenter gevær!

I næste øieblikk sætter musikken i med «Marcia Regale», et italiensk krigsskib passeres, flagget fly ver tilveirs og sænkes, et kommandorop høres, gastene gjør honnør. Og der! Stjernebanneret hilser fra admiralskibet – Stars and Stripes smelder indover mot alle Hankows ruter! Og saa Marseillasen – en vild besættende fanfare – som paa en storm flyver Trikoloren over den franske koncession. Tilslutt er de engelske krigsskibe naadd: God save the King!

Fem minutter av flyvende flagg, av isnende stolt musik, av geværer som røk op til honnør, av skum for baugen!

Hvad gjør det saa at der er én nationalsang som ikke blev spilt og som ingen

tænkte paa at spille: den kinesiske. I tre dager har «Vindictive» gaatt taus forbi de kinesiske elvebredder ...

Den er tvertimot kommet op for at true kineserne, kanske spille op med kanonene, hvis de snakker altfor ubehagelig om sin rett.

Men det er et skib fra de syv hav, den engelske flaates stolthet i kinesisk farvand, fra eventyr i storm og kamp kommer det! Og der er mænd ombord, mænd som enhver vil være stolt over at kjende, med ansikter skarpe og brune av veiret, og øinene isblaa som vinterhimlen!

Staalet, skummet, flaggene, hornene, alt blir til ett rop: dette forstaar vi! Dette gaar kallt nedover ryggen, dette er sangen av ungdom i blodet, dette er det som har kaldt mænd under fanene og vil gjøre det bestandig.

En samvittighetsfuld dom, efter maaneders prøvelse om rett og urett i Kina, betyr det noget mot dette?

His Majestys Ship «Vindictive» seiler ind paa Hankow havn.

PUTNAM WEALE

Et skudd i natten ...

Det smelder ind i søvnen, et slør er flerret, en verden er vaaknet av dirrende nerver, aandeløst mørke, og angst. En tramping av mange føtter, klirring av staalet, og alt tæt ved, op trappen, indover korridoren. Timen er kommet ...

Jeg hører døren bli slaat op til naborummet, et rop, mænd som tumler ind, et menneske som slæpes væk.

Saa er turen til næste dør.

Men intet sker. Lavinen ruller videre, indover gangen.

Jeg jumper ut av sengen og kikker ut. Trappen er fuld av militær, og mellem bajonettene ser jeg min nabo, en ung russer, bli ført bort, kridthvit, ubevægelig. Sammen med to landsmænd har han daglig været at se i spisesalen. Et øieblik efter kommer soldatene med de to andre, de veksler et spotsk smil, trækker paa skuldrene, og gaar med.

Saa er alt over.

Det var ikke *det*, som sover i sindet hos alle her i Hankow, rede til at springe op i et pantersprang ved et skudd ute i mørket: vissheten om at alting kan ske ...

Nordpartiet og kantoneserne slaas bare 120 miles fra byen, en nyhet fra fronten kan sette sindene i vild flamme, en ild av undergang: pøbelen mot europæerne.

Det er ikke længer siden end igaar at engelskmændene her fik sine ordrer om en eventuel evakuering: De som bor fjernt fra kaien, skal sove i sine kontorer. Og naar sirenene gaar paa kanonbaatene, maa man paa hurtigste maate naa elven. I løpet av faa minutter regner man da at Hankow kan være rømmet ...

Hvad var det saa?

– Hviterussiske agenter. Skuddet var signalet til at besætte hotellet.

En av de mange pyjamasklædte mænd som er kommet ut i korridoren, gir sin forklaring paa episoden.

En anden mand, en firskaaren skikkelse i dressinggown, som staar med ryggen til, kommenterer den kortere: This blooming Borodin, sier han bare.

Han vender sig, et blodfuldt, kraftig ansikt, tindrende av vitalitet. Det er ham! Lenox Simpson, bedre kjendt som Putnam Weale, den mest forhatte, den mest omstridte, den ensidigste, men ogsaa den berømteste av alle dem som skriver om det kinesiske problem.

Jeg gaar bort til forfatteren av «Aabenhjertige breve fra Peking»: Mr. Simpson, vil De ved leilighet gi mig et intervju?

– Hvorfor ikke med engang, svarer han med en latter. Jeg faar ikke sove mer allikevel. Boy, whisky and soda!

Saa sitter vi i en sofa ute i den ødslige gang.

– Det er noget uhyggelig ved Hankow, sier Putnam Weale pludselig alvorlig, der ligger noget i luften, jeg vet ikke hvad ... Der er for lite folk paa gaten, det er som der forberedes noget i det skjulte, der dirrer en uro etsteds. Har De nogensinde været ute i en typhon, følt den blanke, dødsstilheten, før himmel og hav ryker op i et helvede? Man føler det samme her.

Det er bokseroprøret som igjen og igjen kommer i tankene hos os som har

levet den siste menneskealder i Kina. Disse fjerne, underlige skrikene, som vinden av og til fører med sig fra kineserbyen, de bringer *dengang* i minde. Dette vilde, ulende dyrehylet som man ikke hører noget andet sted paa jorden, det kan gaa gjennem marg og ben. Det er nifst som skriket: Tiger, tiger! for den indfødte i junglen. Saa vækkes man en nat som denne ...

Om jeg tror det vil gaa mange europæeres liv tapt dennegang? Utvilsomt.

Men foreløbig ser det ut som om kineserne har lært av sine russiske raadgivere at døden kan ske uten blodsutgydelse.

I 1900 tok man undertiden livet av de hvite fanger paa følgende maate: man presset offerets hode ned til en slipesten, og begyndte at slipe. Efter en del ganger var hjernen bare en tynd hinde som man med lethet stak fingeren igjennem ...

Nu anvender man den gamle kunst under helt civiliserte former: se europæernes ansikter omkring Dem, bekymrede, slitte, forpinte, alt de har bygget op blir ødelagt av kulidespoti, meningsløshetene gnurer mot deres liv fra dag til dag. Slipestenen gaar ...

Og alt, alt dette ydmygende og skjæbnsvangre kunde være undgaat, sier jeg Dem. Skylden for at Hankow blev opgit, ligger ikke hos den britiske regjering, den ligger hos to mænd i denne by. Generalkonsul Goffe og admiral Sinclair, det er dem vi engang skal kræve til regnskap for hvad de har gjort med sit lands ære.

Vi hadde nok mænd herute til at slaa pøbelangrepet tilbake med glans, vi hadde nok ... Nei, vi hadde ikke det. Vi manglet akkurat to mænd.

Av panik for mobben gjorde vore ledere intetsomhelst forsøk paa motstand. End ikke et skræmmeskudd blev avfyrt.

De lot bare marinesoldatene staa der natten igjennem, mens stenene haglet ned paa dem, staa med haarde, sammenbidte, blodige ansikter og knokene hvite om geværene.

Der skal større mot til at staa slik end at gaa paa; men det er en raffinert form for mot som bare en mand vestfra kan værdsætte. Her i Kina opfattes en slik ting som rene og skjære feighet. Jeg vet det, jeg har ikke studert andet end disse ting siden det tyvende aarhundre begyndte.

Saa, da pøbelen gik paa, blev gastene kommandert tilbake. Koncessionen var

opgit.

Si mig, tror De det er en slik nat, drivende av sten og møkk og spytt, som England vælger til at begynde en ny politik i dette vældige land?

Det var to mænds svakhet som valgte den.

Vi har ikke set enden paa dette endda. England kommer endda til at slaa til. We are slow, but sure.

England har dennegang forsøkt at forstaa det som rører sig i Østen, men om England gjælder det samme som Kipling sier om soldatene i Indien; prøv aldrig at forstaa!

At ville forstaa, at tape sig i usikre funderinger, i velvillige hypoteser, har aldrig ligget for England. Imperiet gaar under, hvis vi skal prøve at forstaa. Handling er vor nationale styrke, la os dyrke den saa hæderlig vi kan.

Vi kan aldrig forstaa Kina. Likesom der *aldrig* blir en flamme mellem en hvit mand og en gul kvinde, blir der aldrig en forstaaelse mellem Øst og Vest. Jeg har prøvet hele mit liv at fatte dette mystiske: Kinas sjæl, jeg har prøvet at svaie med livet herute, haabet engang at føle en rytme gjennom mig, saa jeg visste: dette er Østen.

Det har aldrig skedd. De er saa *anderledes*.

I Europa vil de sikkert anse det for en daarlig, imperialistisk spøk om jeg sa at kineserne elsker at bli undertrykt. Jeg tror imidlertid at det er riktig. Hele landsbysystemet, som er Kinas kjerne, er for eksempel basert paa en leders evne til brutalitet. Skal man anvende denne kjendsgjerning i Kinas forhold til utenverdenen, hvad hjelper det da at Europa kjører op med frihet, likhet og broderskap?

Inderst inde utstaar ikke kineserne disse ting. De har en hemmelig drøm om en raa vilje over sig. Det er et av de mange feminine træk ved dette folk.

Derfor er nationalistenes styre dømt til at bryte sammen meget snart. De eier ikke den haarde haand. Og derfor: hvis England vil ha noget at si i Kina – og det *vil* England – er der bare én utvei. Skyt. Det er mit raad, saa samvittighetsfuldt som jeg kan gi det. Skyt, og skyt ikke lite.

Gi Kina tilbake troen paa den hvite mand; uten os kan dette land ikke

eksistere.

Skyt, saa kineserne forstaar det.

Jeg elsker Kina; det er derfor jeg taler slik ...

Det er begyndt at dæmre av dag før Putnam Weale er færdig. Et blekt, mismodig lys stryker som en raa, fuktig blæst over Hankow.

Som svulmende flaker av sørgmodig, farveløs himmel glir junkenes graa seil nede paa floden.

Dagen er begyndt, ropene som fylder havnen fra morgen til kveld, klager under tunge byrder.

Men bak dette graa gry er det som man øiner de kræfter som en engelskmand i Kina kalder paa: Geledder av khaki, staalhjelmer paa snei, marinegastenes hvite leggins i marsjtakt, musikkorps, krydsere, flagg som flyver i blæsten, hele den store parade som er mønstret nede i Shanghai.

Mænd, kanoner og krigsskiber.

Er de rede til at elske Kina?

Putnam Weale (tilhøire), fotografert i Hankow.

TIL FRONTEN I HONAN

I flere uker hadde jeg hver dag været i utenriksdepartementet i Hankow for at ordne med en tilladelse til at reise op til fronten i Honan. Alt var forlængst i orden, baade Eugene Chen og general Tang Chen-Chi hadde gitt sine underskrifter, men tilladelsen maatte selvsagt administreres, den gikk efter kinesisk skikk fra kontor til kontor, man rystet paa hodet eller nikket opmuntrende, kanskje kan De faa den i morgen! Da tilladelsen hadde opnaadd en tilstrækkelig ærværdig alder eller kanskje gaatt ind i en ny og betydningsfuld maane, blev den overrakt mig en aften.

Jeg kunde reise næste dag. Paa mit hotelværelse befandt der sig nu et militærpass til mig og tolken, et anbefalingsbrev til generalen deroppe, seksti haardkokte egg og tyve flasker øll. Jeg var krigskorrespondent til tændene.

Siste aftenen i Hankow var jeg paa avskedsfest sammen med tolken og endel

av hans officerskamerater paa et kinesisk hotel.

Jeg lovet mig meget av dette møte med det unge revolutionære Kina, en oplevelse av ild og begeistring. De var vel bannere i blæsten, sverd lynende op fra skeden! Jeg husket et billede fra en anden revolution: Rouget de Lisle synger for første gang Marseillaisen!

Aftenen blev ikke slik; men allikevel meget charmant.

Vor vertinde var en sing-song girl, som en av de unge kapteiner for tiden gjorde sin opvarnting. Hun var nydelig, et fint blomsterskjær over huden, rolige, rene trækk, et alvor som bare av og til blev brudt av et forundret, fortryllende smil, smilt for første gang ... Men likesom alle sing-song girls hadde hun en vane som Pierre Loti og andre eksotiske forfattere omhyggelig har skjult for os. Naar hun saa allermest orientalsk og spændende ut, hændte bestandig det samme. Hun spyttet. Stort, besindig, og lodrett.

Vi spilte kort, som etiketten paabyr. Naar man i Kina gjør kur til en bedre demimonde, sker det nemlig paa følgende maate: Man gaar først paa en meget formel visit. Hvis piken er villig, inviterer man næste dag nogen av sine venner til hendes værelse. Der spiller man kort, og gevinsten tilfalder delvis vertinden. Det kan dreie sig om meget store summer, for hazard er den altfortærende lidenskab i kineserens liv –.

Vor veninde er ikke alene skjøn, men ogsaa huslig: intet øieblik forsømmer hun at fylde vore skaaler med lunkent risbrændevin.

Rundt omkring kan vi lukte at hotellet er fylt ogsaa av andre former for livsnydelse. Ute i gangen ligger kuliene og tygger løk, stanken damper fra deres svettende legemer, gasaktig, som karbid. Man føler at hvis man rev av en fyrstik, vilde luften revne i en eneste blaffende, blaagul flamme. Men fra værelsene omkring siger ind en anden lukt, emmen, hissig, saa den gaar gjennom klærne og klæber sig klam til huden. Opium. Av og til ser vi en mand gaa forbi med blikket suget indover i en bløt, hemmelig vellyst og et slapt, lykkelig smil hængende om munden.

Inde hos os er det blit livlig, vinen er god og revolutionen drøftes paa det aabenhjertigste.

De unge kinesere ser lyst paa fremtiden og dens muligheter. Riktignok er det

for øieblikket smaatt med bestikkelser, med «squeeze», som det heter, men det ordner sig nokk. Smaa procenter for en villighet, det er da ikke en urimelighet, selv i det nye Kina ...

Under alle omstændigheter har de gode minder at dvæle ved: En har været offentlig skatteopkræver ved bordellene i Nanking, og gjorde sine gode to tusen dollars om maaneden. En anden var sekretær hos militærguvernøren i Honan, indtil næstkommanderende kappet hodet av den fælles chef. Til trods for at vor ven øieblikkelig gik over til fremskridtspartiet, var han desværre saa sen at al «squeeze» blev overdratt til andre. Men en anden chance er vel underveis! Hæren er paa seirrik marsj mot Peking, de ti tusen muligheters by ...

Husk bare, sier en til mig: den generalen som De imorgen skal op til, var indtil for tre maaneder siden chef for et av Chang Tso-Lins armékorps. Nu er baade han og hæren gaatt over til dr. Sun Yat-sens ideer. Slik er stemningen i Kina. –

Og vi drikker, vi hygger os, vi gaar over til andre utsvævelser, nogen til løken, andre til opiumen; men ingen til piken. Endnu maa tre kortspilaftener finde sted i hendes værelse, før hun vil samtykke i at være alene med den elskede. Og for den slags skyld – han at være med hende. Det er nydelsen ved ceremoniene som er alfa og omega i den kinesiske kjærlighet, erotikken bestaar langt mer i forberedelsene end i selve avgjørelsen. Overhodet er det den usigelige langsomme vellyst som præger hele den kinesiske mentalitet. Det har for eksempel ganske sikkert været noget av en nydelse naar man i tre uker kunde forhale at der skedde noget definitivt med mit stakkars pass ...

Næste morgen sitter vi i troppetoget paa Hankow nordbanestation og venter paa avgangssignalet. Avgaarde til fronten! Til eventyr, til kamp, til det nye Kina i aktion!

Da føler jeg en haand paa skulderen, en ordonans staar foran mig. En ordre fra hovedkvarteret om at forlate toget øieblikkelig.

Var dette resultatet av tre ukers løfter?

Jeg farer ut til en riksha og drar avgaarde til utenriksdepartementet.

Der faar jeg forklaringen: Min general ved fronten er gaat tilbake igjen til

Chang Tso-Lin. Og man kan neppe reise med en introduktionsskrivelse til fienden ...

Jeg sier noen skuffede ord. Men da er den lille sekretær straks parat til at trøste mig: De skal se De allikevel kommer til fronten! sier han. Der er sendt parlamentærer opover idagmorges; om en uke regner vi at generalen atter er en av vore ...

Rolig og selvfølgelig sier han det.

Men pludselig husker jeg noget som jeg hørte netop samme morgen. Det hændte nede i Nanking. En japansk officer blev sendt iland med en patrulje for at føre endel av sine landsmænd ombord paa skibene, mens kantoneserne plyndret byen. Han hadde ordre om ikke at løsne skudd uten det var absolut nødvendig. Paa tilbakeveien blev de overfaldt av kineserne som kastet sten paa dem og spyttet paa dem. Japanerne kom ombord uten at ha gitt ild.

Men den unge officer var en samurai, en kriger hvis ære var blit tilsmudset. Han gjorde det som alle hans landsmænd fandt var det eneste riktige. Da han saa fiendeflagget, Kuomin-tangs banner med den hvite sol i den blaa duk, seirrik fly opover Nanking, gik han ned i sin kahytt, tok uniformen av, og skjøt sig.

Det var hans ære. Det er anden slags ære som møter mig her, i denne general som sælger sig og sine vaaben og sine mænds blod, frem og tilbake, frem og tilbake, som det betaler sig best.

Og han er ikke alene. Det er som det er selve Kinas sjæl som stiger op i denne ukjendte generals ansikt, hazarden, beregningen, chancen. Mine venner fra i gaar. – de er med, de flakker over disse uransakelige trækk. Revolutionære som med vemod mindes de dage da de utplyndret prostituerte eller længter tilbake til en forraadt herres squeeze! Men de ser lyst paa fremtiden allikevel. En mulighet til at utnytte situationen, til at komme ovenpaa, de er ikke revolutionære forgjæves.

Og jeg husker andre, kinesere oppe i Peking som hatet Chang Tso-Lin og arbeidet nidkjært i hans sold. Dér betalte det sig endnu ikke at være fremskridsvenlig Og hundreder andre ansikter, mest unge, mest det nye Kinal Overalt –, i Peking, Shanghai, Nanking og Hankow, ser man unge mænd sitte i venteværelsene til sine indflydelsesrike landsmænd med sin kop grønne te og sin

boks virginiacigaretter foran sig, og med et eneste haab: en gage i det kinesiske kaos.

Deres overbevisning er først og fremst en kalkyle, de er alle som en rede til at bli general ved den honanesiske front ...

Der er bare ett sted i Kina hvor jeg har fundet en vilje, en fædrelandskjærlighet som vi vestfra vil gjenkjende den. Det er hvor russerne, de fædrelandsløse, har virket. Det er dem, og nogen uhyre faa kinesere omkring dem, som er idealiteten, eller inspirationen til idealitet, i dette land. Det er skikkelser som Borodin og Madame Sun Yat-sen som maa avtvinge en beundring og respekt.

En bolsjevik! vil man kanskje indvende med et uomstøtelig argument.

Det faar ikke hjelpe. Borodin er den mand i Kina som skaaner sig selv minst, han er manden som aldrig sover, som blir kaldt paa dag og natt, han er den hvis liv ustanselig staar i fare, og aldrig viser et tegn paa frykt. En glød som utrættelig brænder for et maal, et eneste ...

Det er ilden som ild man bøier sig for, i dette land av kompromisser og svik. Og som han, saa madame Sun Yat-sen. En taalmodighet, en offervilje, en ildsjæl, et liv fuldt av forsagelse og strengt arbeide, man er taknemmelig for at møte den skjønhet som ligger i dette.

Men de er saa faa. I lykkelige, ekstatiske øieblikke kan de elektricere mængden omkring sig, og en falanx er pludselig paa marsj fremover. Saa tar menneskene igjen fornuften fangen. Der forhandles, beregnes, sviktes; en chance for sig selv i den ene haand, Kinas fremtid i den anden, valget er ikke vanskelig ...

Og dette er de beste, de utvalgte. Hvad kan man da vente av kulien?

Der er kanskje noget værdifuldt ogsaa i dette, en slags religion, Konfucius, familiedyrkelse, man skal bringe mest mulig hjem til sit eget hus, slik staar det skrevet, men hvor staar der noget om det kinesiske fædreland.

– Om en uke, sa den lille sekretæren hos Eugene Chen, tror jeg at De kan faa reise til fronten i Honan ...

Men ikke om en uke, ikke om mange aar, kanskje aldrig kan man faa reise dit. Til en front som er værd at kaldes saa, til en front hvor kinesere er rede til at

kjæmpe og forgaa fordi de har en drøm, en ren og uselvsk drøm, i sine hjerter.

Nye soldater indøves.

Kantonesersoldater.

Chiang Kai-Shek.

CHIANG KAI-SHEK

I et tordnende helvede, med kanonene drønnende fra Lion Hill like over vore hoder og projektilene fra Pukow hvinende ind mot jernbanelinjen, ruller militærtoget ind i Nanking. Pludselig et gisp aandeløst, kvalmende – et brak slaar op fra perronen ved bakerste vogn, et sprut av sten og jord og ravende skikkelser, saa driver røken væk, og tilbake er stønnene, blodet og de døde.

Vi er hoppet av i læ, – sammenkrøpet, dirrende, syke ligger vi og venter paa den næste granat. Men den kommer aldrig, det daglige bombardement fra Pukow varer av økonomiske grunde aldrig mere end et kvarter, og Chang Tso-Lin har, Buddha være priset, ikke raad til mer for idag ...

Matte, skjælvende skynder vi os opover bakken, for at komme indenfor de vældige graa murene som reiser sig omkring byen.

Jeg blir med engang ført til hovedkvarteret. En europæer er et opsiktsvækkende syn i Nanking nu; sist man saa hvite mænd var for seks uker siden, da Nanking stod i flammer av mord og undergang, mens kantoneserne plyndret byen. De amerikanske og engelske krigsskibene nede paa Yangtse aabnet ild for at tvinge kineserne til at la europæerne evakuere uten overgrep. Men det var ikke alle som naadde floden den dagen ...

Nu er kantonesernes general rede til at gi mig audiens.

Et bløtt, vekt ansikt stirrer et øieblik uttryksløst paa mig. Haaret er snauklippet, hodeformen lar sine sammenknugede vinkler komme til fuld ret. Det er fascinerende linjer at følge, hvilke begreper, hvilke idealer lever bak dem og brytes med dem?

Det er et merkelig liv som Nanking-diktatoren har levet. Han har været arbeider for firti cents dagen paa bomuldsfabrikkene i Canton, han har tumlet med hektiske formuer som aktiemægler paa sølvbørsen i Kiukiang street, Shanghai.

Undertiden maa han ha tumlet dem feil; ihvertfald findes hans navn i Shanghais politiprotokoller for 1912: eftersøkt som revolverbanditt.

Men nu er han oppe i et større spil end nogensinde: Nankingregjeringens diktator, hærens generalissimus!

En forrykende vilje maa han være denne mand.

En epilektiker, svarer ryktet, svarer konene ved vandposten, mændene ved cocktailbaren, – efter hans perioder av energi staar fraaden som skum om munden paa ham ...

Enkelte gaar endnu videre og paastaar at han døde under et anfald for fjorten dage siden ...

Men ubesværet baade av død og maanesyke sitter Chang Kai-Shek foran mig.

– Nei, tænker jeg, hun hadde ikke rett.

Jeg husker den aftenen oppe i Hankow da nyheten kom: Chiang Kai-Shek har brutt med regjeringen. En kvart million mand truer Hankow! Jeg satt og spiste middag i madame Sun Yat-sens hus, da telegrammet blev telefonert over fra den traadløse station.

Paa et øieblik var alle værelsene fulde av mennesker, frykt, nervøsitet, ophisselse, hat mot forræderen! Bare én satt rolig, bare én talte ikke, madame Sun selv.

Men en stund efter stod vi ute paa den store aabne verandaen; det var en natt av stjerner og sus fra floden. Og jeg spurte hende hvad *hun* syntes om bruddet.

Det rene, milde, bedrøvede ansiktet tegnet sig som elfenben mot nattehimlen, lyste som en blek sorg.

Det er saa trist, sa hun bare.

Og hun stirret nedover floden, der laa en stormaktsflaate til ankers, nu var der en kvart million mand mot dem foruten den, nu var drømmen om seir skjøvet aar, kanskje aarhundreder tilbake ...

Og hun gjentok: Saa trist ...

Men da skjalv pludselig et bittelite, sørgmodig smil om munden, og hun sa: He was the best looking of all our generals ...

Nu sitter jeg foran Chang Kai-Shek, og jeg forstaar det ikke!

Men pludselig brister ansiktet i et smil, – det braaeste, mest tindrende smil i verden flyver over hans træk, øinene glimter op, som forbausede over sig selv, brune, gløgge, ivrige.

Hele manden er forandret, han bøier sig fremover i en smilende, stirrende intensitet, han har tusen spørsmal som formelig rykker i kroppen paa ham. Hvad sier Eugene Chen? Er Borodin rasende paa Nanking? Hvad nyt om Chang Tso-Lin?

Men rolig, stor og ærværdig, ved siden av den lille kantoneser ruver hans utenriksminister, nordkineseren dr. C. C. Wu. Han ligner mest av alt en headmaster ved en stor public school, ved Eton eller Harrow, en mild og myndig mand.

Langsomt, veloverveiet taler han, det er som hans fuldkomne, engelske sætninger blir omhyggelig malet bak det kraftige kjakeparti, før de slipper utenfor tændenes gjærde.

Samtalen dreier sig om Nanking-partiets tre fronter: kommunismen, militarismen, imperialismen ...

– Vaabenmakt mot Hankowregjeringen? aldrig, sier Chiang Kai-Shek, og vender sig braat paa stolen. Ihvertfald ikke endnu ...

– Husk de var vore venner for nogen uker siden, sier dr. Wu, vore kamerater i felten –

Vi vil ikke bekjempe dem; men hjelpe dem vil vi gjerne. De befinner sig i en hypnose deroppe, en forhekset søvn som de maa vækkes op fra. Behøver jeg at si Dem at hypnosen heter Borodin?

– Hvad mener De om Borodins personlighet?

– En glimrende politiker, en slet statsmand, svarer dr. Wu. Han har en fabelaktig indflydelse over sine omgivelser, han holder dem i stadig aande, han spiller paa enhver enkelts psykologi, paa deres frykt og haab med vidunderlig virtuositet. Men denne taktik fra gatehjørne til gatehjørne i Hankow kan aldrig bli Kinas fremtid.

– Borodin skal bort, sier Chiang Kai-Shek, og endel med ham ... Vi skal bare ta Peking først. Imorgen setter vi over floden, erobrer Pukow og gaar nordover. Snart er seiren vor.

– Tilgi mig, general Chiang. Men det sier alle. Baade i Peking og Hankow.

– Kanske alle har rett, sier Chiang Kai-Shek smilende, kanskje alle seirer? Der er bare noen mænd som skiller nu i Kina, ingen meninger. Alle vil det samme, kanskje blir det Chang Tso-Lins egne armékorps som indtar Peking! Nationalistenes ideer deles av alle i Kina; i virkeligheten har vi til syvende og sist bare én front: fronten mot de fremmede.

Men merk Dem én ting, sier Chiang Kai-Shek tilslutt – det skal bestandig være mig en oppgave at beskytte de fremmedes liv og eiendom. –

Utenfor ligger utlændingenes kvarter i ruiner fra den dag da hans soldater indtok Nanking. Da trakk de kanoner ind i fabrikkene, og fyrte paa maskinene.

Men man kan si alt i Kina; det er landet hvor alt kan glemmes med et smil. Og aldrig har smilene skinnet mig imøte som her i Nanking.

Om aftenen spiser jeg middag med tre generaler og fire sing-song girls i en blomsterbaat paa elven.

Vi har det storartet, mellom due-eggene og haifinnene lar vi os barbære ved

bordet, et forfriskende raffinement som ogsaa bør indføres i det hjemlige selskapsliv. Efterpaa gaar vi til en kinesisk kabaret, en komiker parodierer de fremmede, væsentlig ved at tælle samvittighetsfuldt paa engelsk: one, two, three ... Det vækker imidlertid ustyrtelig jubel, man ler henrykt, man klapper vildt, ikke mot skuespilleren, men mot mig, den tilstedeværende fremmede djævel!

Sist der blev talt en, to, tre, til ære for en hvit mand, var kanske mens han stod mot muren, og soldatene la an ...

Nu er det glemt.

Men mere skal glemmes i Nanking; mere er glemt ...

En av mine nye fæller stanser, mens vi gaar hjemover paa vei til mit lille kineserhotel, han peker mot byen og og saa sier han frem det lille diktet som Li-Po skrev til Nanking for tolv hundrede aar siden: «Du som har sett seks dynastier bli utslettet, ta mot min sang og disse tre bægre som jeg tømmer! Kanske er der skjønnere haver spredt over sletten, men dine blaa, slørte aaser er skjønnere end de!

Her blev Wuernes konger kronet og styrtet, her hvor nu græsset grønnes fredelig; og her stanset Tsinsernes hus solnedgangens drømmer i sten – var det igaar?

Det samme maal møter alle dødelige, stolthet og nederlag skal finde en fælles grav! Yangtse-kiang skyller bølge efter bølge forbi, forat de skal forgaa i oceanet ...

Nogen maaneder efter skyllet Yangtse-kiang en ny bølge mot havet: Chiang Kai Shek var færdig som hersker i Nanking.

EVAKUERING

Igjen i Hankow.

En eftermiddag gik sirenene fra krigsskibene nede paa floden.

Det var signalet; vi visste det som ventet os.

Det samme fremmedhatet som i januar var endt i stormen paa den britiske koncession, var flammet op igjen i Hankow værre end nogensinde. Alle utlændingene var kommandert ombord paa skibene av den engelske admiral; bare nogen faa, særlig journalistene blev igjen iland. Det var nifse nætter. Vi visste at kanskje skulde sirenene skingre ind i søvnen; og stormen paa koncessionene var begyndt. Da hadde vi ordre om at væbne os og snarest mulig springe ned til Standard Oil bygningen, hvor marinesoldatene vilde bli landsatt.

Heten laa knugende over Hankow. Den eneste annonse som «Folketribunen» indeholdt var en reklame fra det tyske apotek: Kjøp fosforfora! Det bygger op de ødelagte nerver ...

Og alle kunde trænge det. Selv engelskmændene hadde mistet motet, selv de hadde ikke klart den voldsomme paakjendingen som det hadde været at miste sin koncession og oppleve det besynderlige at The British Empire ikke hevnet ydmygelsen. Og andre nationer, uten det engelske «guts», var endda nærmere nervesammenbruddet.

De tusen templers fjeld.

Kinesisk smil.

Hver natt, hver dag ventet man pøbelangrepet. Det blev tilslutt en egen grotesk stemning over livet iblandt os, det var som naturen ogsaa blev smittet av denne syke forventning, trærne utenfor hotellet stod og blomstret i en likgrøn undergangsfrødighet, fuglefløitene steg som underlige bobler av angst op gjennom det svømmende hav av hete.

Saa en eftermiddag gik sirenene, skrikende, klagende, besvergende. Vi hørte den rædselsfulde lyd av tusen trampende føtter, ropene. Saa begyndte mitraljøsene.

Det var den japanske koncession som angrepet gikk mot. Officerene stod selv ved maskingeværene, vi hørte den hakkende, knittrende klangen, saa menneskemængden stupe foran denne metodiske, svingende død. Saa var den stanset, saa var alt flukt og panikk. Angrepet var slaatt tilbake.

Den natten seilte fire skiber med hvite flyktninger vækk fra Hankow, og i uken efter otte mer. Tilslutt laa Hankow som selve de dødes by tilbake under den dirrende sommersolen.

Der var ingenting mer at utrette. Jeg kunde likegodt dra nedover floden. – Skibet manøvrerer sig langsomt ut i mørket fra Hankow havn. En hvinende hvit lysstripe svinger gjennom natten, en britisk kanonbaat jager op ved siden av os, lik en springer der leker for baugen en nat i passaten. Den driver os ut i strømmen, hvor fire andre passagerbaater ligger og venter; konvojen nedover Yangtse er begyndt.

«The Bund» glir forbi os, forretningspalassene med sine søiler og sin prakt stirrer utover elven med et isgraat, utslukt, uhyggelig blik. Forlatte, lukkede allesammen; en endeløs række av mausolæer for alt som europæerne har kjæmpet for ...

Men ute paa floden er der endnu et glimt igjen av den hvite mands kultur. Paa et av de amerikanske krigsskibene er der spændt op et lerred, og fra et andet som ligger til ankers et stykke fra flommer projektøren fra et Pathé-apparat. Derborte sitter alle gastene og ser den siste Gloria Swanson film paa lerredet derute paa floden, i den varme kinesiske natt.

Vi glir videre nedover, snart har vi byen bak os. Da pludselig, blusser det op i søkelyset, – en blodig ild, en opadgående sol brænder rødt over hustakene; flagget paa det japanske konsulat. Det er det eneste som lever i mørket over Hankow inatt, en flammende vilje straalere utover en verden hvor ellers alt er haabløshet og nederlag.

Japanerne blir igjen, bestandig igjen i Kina ...

Men vi fra aftenlandene er beordret avgaarde, vi staar ved rækken paa en av de talløse baatene som nu i ukevis har fraktet utlændingene nedover floden.

Det har været et merkelig skuespil at være vidne til, denne vældige procession av skjæbner som hver eneste dag har seilt forbi Hankow, paa vei mot havet.

Her glimter en scene for mine øine ...

Hvite skikkelser glir aandeaktige op og ned dækket; det er nonner som er evakuert fra det indre. Hændene med den matte blyring som vier dem til Kristus, holder om bønneboken eller rosenkransen.

Det er et arbeide i grænseløse savn og opofrelser, i feber og pest, i bitterlig kulde og dampende hete, som de kommer fra. Og de er reddet ut fra et land, som

flammer av hat mot dem; men de ser ikke lykkelige ut.

De er saa unge, mange av disse barmhjertige søstre, det er som de har en angst i øinene for at komme ut fra ensomheten tilbake til alt det som kaldes livet.

En av dem kan ikke være mere end tyve aar, det skjønne, likbleke ansiktet under sløret lyser et øieblik borte ved rækken – mot hvad? Saa farer hun sammen, og glir videre; en lilje i nattevinden.

Soeur Marie Louise!

Men pludselig stimler alle de hvite søstrene sammen under lave, ærbødige rop; en pater er kommet ut fra røkesalongen. Et haardt, pergamentgult, skjægget ansikt under tropehjelm, træk hvor lidenskaper er gaat under og blit forstenet. Det er som han hører hjemme paa en barskere sjø, han kunde ha været moderkirkens mand paa ukjendte, stormende hav med Columbus eller Vasco da Gama ... Men ogsaa her i Kina har der været bruk for conquistadorenes vaagemot; mange av disse skipperskjægede prester har med gevær og revolver skudt sig vei ned til floden.

Pateren har hørt nyt: i det indre av Hunan er flere av de kinesiske kristne blit levende brændt, man omviklet deres legemer med bomuld, og satte ild paa. At tænde et lys, kalder kineserne dette.

– Comment, mon père?

Smaa, sørgmodige, forfærdede rop fra søstrene ...

Men borte ved kommandobroen glimter det spotsk i øine, blaa som vore fjorde. Det er nogen av vore egne missionærer, som med indgrodd mistillid ser paa disse repræsentanter for «den kjæmpende kirke» ...

Og dog: inat, om nogensinde, kan jalousien mellem disse Guds utsendte med trygghet forstumme.

For dette er slutten.

De kan møtes i nederlaget.

Intet menneske kan bebreide dem at de er flyktet fra forfølgelsen. Intet menneske kunde heller ha bebreidet de første kristne om de hadde veket tilbake for martyriet.

Men hvad hadde kristendommen været uten hines kors og pinsler?

Nu er missionsstationene forlatte over hele Kina, hjorden har mistet sine hyrder, og ulvene vil være over dem.

Her staar nogen mennesker paa dækket av en flodbaat nedover Yangtsekiang, mens et britisk krigsskib tumler foran baugen, med mænd rede ved kanonene.

Det er kristendommen som evakuerer fra Kina.

Men ved siden av disse slagne i troens og aandens rike, sitter en klynge kvinder som ogsaa har lidt nederlag. Deres glørete kaaper og sjal stikker skrikende av mot nonnenes hvite drakt. De bleke, brede ansikter stirrer sløvt ut i mørket som syder forbi skibssiden ...

Det er russepiker, et ord som sier alt herute i Østen.

Tusener og atter tusener av dem findes paa dansestedene overalt i Kina; de er et godt marked, alle disse mænd i ensomheten.

Give me big box of chocolates? small bottle of wine?

Pengene ryker Og for hver femti dollars som man spender, faar pikene fem som sine procent ...

Men nu er forretningen i grus, her sitter de sammenkrøpet paa dækket, Ester, Crazy Nina, Ginger – hun som den unge englænderen skjøt sig for – Vera og alle de andre ... Med graa, grove træk, herjet av Østen og drikken og nættene, stirrer de ut i en fremtid som bare har skjændsel og undergang i sit skjød.

Men mest er her mænd, det praktiske livs mænd, uten særlig interesse hverken for aanden eller kjødet. En ingeniør sitter paa en lukekarm og trommer idag. De vil tilbake til oldtiden; det eneste man har at gjøre er at pakke sammen.

– I vor fabrik fik arbeiderne tyve cents mere om dagen end i den kinesiske nabofabrikken, sier en mand i tobakstrusten, de fik gratis skolegang og pensionsordning. Allikevel var det mot os de streiket. Nu har de knækket os.

– De har stanset al moderne skibsfart paa elven, sier en mægler, nu gaar de tilbake til sine forbandede junker. Er det det tyvende aarhundrede vi lever i?

Bleke, slitte, slukkede ansikter er det som taler til hverandre. Der blusser op en liten iver da en kommer med det vanlige rop paa intervention:

– Vil ikke kineserne gjøre business med os, skal de tvinges til det.

Der er enighet paa dækket om det, men det er forsent nu. De er ruinerte, deres eksistens derute, med bil og boyer, deres haab om mange aktede og velsstaaende aar hjemme, er bitterlig faldt sammen.

Men den gamle drømmen om væbnet indgrep gjør sin virkning, det ildner dem som det ildnet dem alle de maanedene da krigen virkelig stod paa terskelen. Og rent instinktmæssig gaar de ind i salonen, for at fortsætte samtalen med den meningsytring som bestandig efterfølger ordet intervention: Boy, gin and bitters.

Men en amerikansk journalist er tilbake paa dækket.

– I seks uker har vi været i Hankow, sier han knurrende, vi ventet paa katastrofen, man lovet os bestandig blodbad inden otte dager ...

Og vi ventet, ventet, ventet. Blev det saa til noget?

Hankow, du minder mig om en kabaretpike som man blir kjær i ved midnat og spør om at faa kjøre hjem.

Ja, men vent til klokken seks, sier hun.

Og man venter, man sender hende big box of chocolates, man sender small bottles of wine, man sender de løgnagtigste, mest ophissende telegrammer om hvor uutholdelig hektisk situationen er.

Verden venter paa sensationen:

Hvad sker? Piken forsvinder ut en bakdør, hun var gift med førsteviolinisten

...

Ja slik er det! Andre skal belønnes med vor taalmodighet. For os har Hankow, ja Kina for den saks skyld, været gift med førsteviolinisten.

Med et siste rasende snøft kryper han sammen paa en taugkveil for omsider at finde ro efter sin triste nattevakt ...

Overalt mørke, dødstrætte, sovende skikkelser, overalt støn, uro, en evig hvileløshet. Men pludselig flammer en magnesiumsbombe i veiret, lyskasteren fra kanonbaaten er igjen sat paa. Døde, haabløse, hvite ansikter stirrer blinde mot lysskjæret.

Og der er pludselig noget uhyggelig ved alle disse mennesker, som er sammenstuvet paa en flodbaat paa vei ut fra Kina. De er ikke lenger individer, de er symbolet for en hel race, en hel civilisation.

Det er vor religion og pretension, vor kulsvietro paa business, vor maskindyrkelse og sensationskultur, som rummes her paa dækket inatt.

Rundt omkring mørkner i al sin ufattelighet verdens vældigste land, et folk som kaster vrak paa vore goder, vore dyrebare, uforlignelige goder.

Natten ruger over Yangtsekiang.

Men ledet av lyskasterskjæret fra et krigsskib fins der den store procession, den store fallit sin vei utover mot havet.

Noter:

[n1](#). Den engelske forfatterinde A. E. Grantham (gift med vor berømte landsmand general Munthe i Peking) har behandlet dette emne i et henrivende lite skuespil: «The Twilight Hour of Yang Kuei Fei».

Nordahl Griegs *Kinesiske dage* er lastet ned gratis fra bokselskap.no